

EMLÉKLAPOK

a vadosfai ág. hitv. ev.
új templom 1912. évi no-
vember hó 10-én történt
felszentelése alkalmából.

írta:

LASZLÓ MIKLÓS

lelkiész.

EMLÉKLAPOK

a vadosfai ág. hitv. ev.
uj templom 1912. évi no-
vember hó 10-én történt
felszentelése alkalmából.

Irta :

LÁSZLÓ MIKLÓS

lelkész.

A templom építésének története.

A vadosfai evangélikus gyülekezet Isten kegyelméből immár harmadik templomát építette fel.

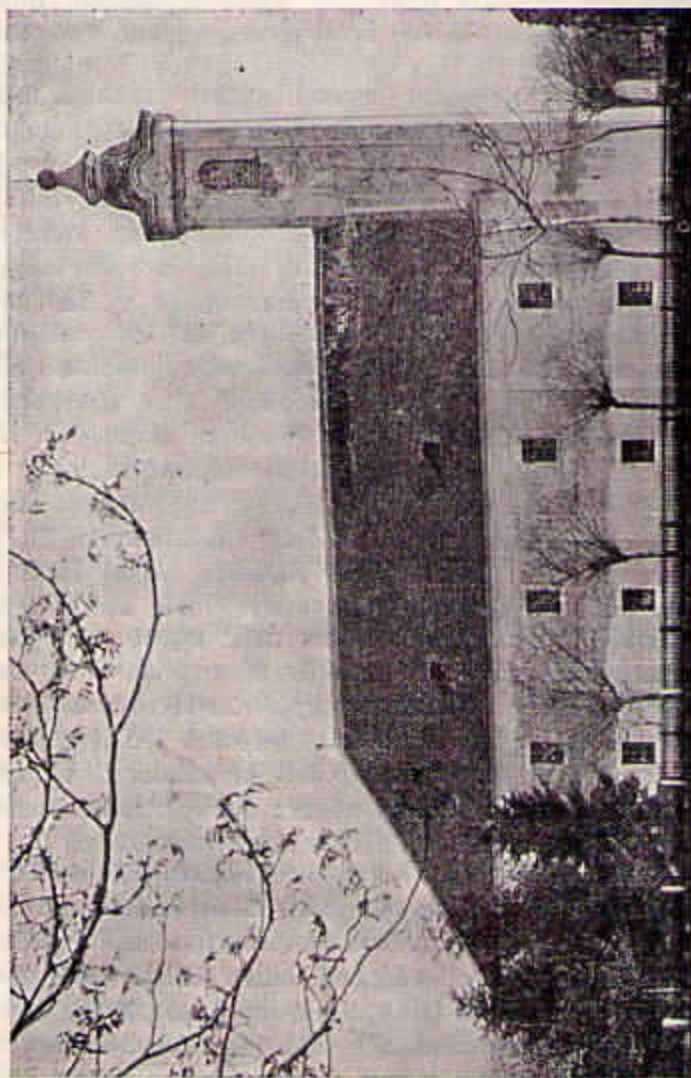
Legelőször az 1654-iki püspöki visitatiokor emlékezik meg a jegyzőkönyv Vadosfáról, mint Mihályi filiájáról, de templomról nem létezik említés még az 1665-iki jegyzőkönyvben sem, csupán arról van tudomásunk, hogy a mikor I. Lipót gyászos uralkodása alatt a rábaközi gyülekezetek egymás után megsemmisültek, Vadosfán is lakott litkon egy evang. lelkész.

Az 1681-iki soproni országgyűlés az egyik artikulás templom helyéül Vadosfát jelelte ki. A vármegye többi ev. gyülekezeteit Nemeskér, a másik artikularis hely kivételével, egymás után oszlatták fel, templomaikat elszedték s így csakhamar Vadosfán kerestek menedéket és lelki vigaszt nemcsak az egész Rábaköz, hanem számos győr- és vármegyei község protestánsai is. Nem tudjuk bizonyosan, hogy temploma mikor épült fel, de 1722-ben már fennállott, mert a dec. 26-án elhalt Telekesi Török Istvánt, a rábaközi protestánsok patronusát, már a vadosfai templom sírboltjában helyezték nyugalomra. Ez valószínűleg csak hamarosan készült, szerény imaház volt. A nagyobb templomot 1732-ben, Vásonyi Márton lelkész idejében kezdték építeni s 1734-ben Márton napján szentelték fel. Vásonyi utóda Fábri Gergely lett 1737-ben kinek idejében püspöki székhely lett Vadosfa, hol 1742-ben és 1750-ben kerületi gyűlés is tartott. Az ügybuzgó felügyelővel, Radó Lászlóval mindent elkövet Fábri a gyülekezet felvirágoztatására. Iskolájában a rendes tanító mellett preceptor tanítja a latin nyelvet és „kisgimnáziuma” később is fennállott. Szomorú emlékeztető a gyülekezet történetében az 1751. augusztus 20-a, amikor az evangélikusok

és katolikusok közt az izgatások következtében verekedés támadt. Szigorú vizsgálat indult meg ezután, sokakat megbüntettek az evangélikusok közül, Fábrót, 1752-ben elűzték gyülekezetéből, a templomot pedig István király napján nem volt szabad megnyitni egész 1830-ig. Ennek emlékére ünnepli azóta évenként kegyelettel a gyülekezet István király napját. Fábró utóda, Kutsera Márton idejében 1754-ben újra fedték a templomot, orgonát állítottak bele s 1785-ben felépítették a tornyot is, melyet 1788-ban Berzsényi Lajos lelkeskedése alatt 3 öllel felemelték, majd a róm. katolikusok által elfoglalt harang helyébe 1789-ben egy 5 mázsa 25 fontos harangot is szereztek be. Berzsényi utóda 1813-ban a híres egyházi szónok és esperes Gödör György lett, ki Mesterházi Nagy László felügyelővel a gyülekezet felvirágoztatására mindent elkövetett, majd 1826-ban a buzgó Horváth János következett, kinek fél századnál hosszabb hivataloskodása alatt sok üdvös intézkedés történt, 1827-ben a templom egész belsejét s a templom kökerítését rendbe hozatta, 1834-ben megünnevelte a gyülekezet a templomépítés 100 éves fordulóját, 1853-ban templomát új tetőzettel látta el, 1866-ban megkezdte az oltáralap gyűjtését, 1878-ban új orgonát és egy 280 fontos kis harangot szerzett be, 1880-ban pedig a kökerítés helyébe vaskorlátot állítottatott. Mindezen művek létrehozásában igen sokat buzgólkodtak a lelkes és áldozatkész felügyelők: Szemerey Sándor, Ostffy István és Ajkay Dániel. A lemondott Horváth János helyébe 1880-ban Laucsek Jónás választották meg lelkészül. A templom állapota ekkor már kezdte aggasztani a gyülekezetet, miért is megteremtette bölcs előrelátással a templom alapot 83 forinttal, melyet azután évenként költségvetésileg gyarapított. De nem hiányoztak a gyülekezetben oly áldozatkész, nemes lelkek sem, kik alapítványaikkal emeltek maguknak emléket és készítették elő a jövő nagy művének az új templomnak létesítését. Bakó Ferencz 1881-ben 100 forintos gyertyaalapítványt tett, Roth József pedig 200 forint értékű állami költséget ajándékozott. Szemerey Sándor 1865-ben tett 500 forintos alapítványának kamatai évenként gyarapították a templom alapot. 1884-ben Baboss György tett 50 forintos alapítványt a templom tetőzeté-

nek megújítására, ezt 1907-ben nejével Gönye Annával 200 koronára egészítették ki, mely kamataival 237 K 51 fillérre emelkedett. 1888-ban 808 frt. költséggel új oltárt és szószéket építtetett a gyülekezet nagyrészt közadakozásból, melyhez Ajkay Dániel felügyelő 200 frttal járult, ugyanő és családja ajándékozta a művészies ollárképet értékes ráamájával. Az oltárépítés és a templom renoválásának munkája után a fáradhatatlan felügyelő lemondott tisztségéről, őszinte sajnálatára gyülekezetének, mely abban keresett és talált kárpótlást, hogy fiát Ajkay Bélát választotta felügyelőjéül, ki hitbuzgóságával, tevékenységével és áldozatkészségével kiemelkedő helyet foglal el nem csak gyülekezetünk és egyh. megyénkben, hanem egész egyetemes egyházunkban is. 1891-ben az 1790/91-iki XXVI. törvénycikk emlékére 300 frtos alapítványt tett, kamatait a közszükségletek fedezésére rendelve, 1892-ben 100 frtot adományoz a templomépítési alap gyarapítására, 1896-ban pedig 1000 koronás millenniumi alapítványt létesít, melynek kamatait szintén az építési alaphoz csatolja. 1894-ben Szánthó Péterné, H. Nagy Zsófia hagyományozott 140 koronát, kamatos kamatai tíz évig tőkésítelve 213 K 76 fillérre emelkedett az alaptőke. 1899-ben Ajkay Dániel tett 1000 koronás alapítványt a templomra, mely azóta kamatos kamataival 1740 koronára emelkedett, ugyan 1899-ben m. kereszturi idb. Tóth Ferenc a templomra 200 kor., csillár-gyertyákra szintén 200 korona alapítványt létesített. 1900-ban kelt Bójtós Györgyné, szül. Gál Julianna 395 K 20 fillérnyi „örök tőkéje” a templomra rendelt kamatokkal, ugyszintén Dr. Ostffy Lajosnak elhunyt nővére Ostffy Aranka emlékére a templomépítésre tett s 622 koronára emelkedett 500 kor. alapítványa. 1902-ben m. kereszturi Németh István tett 100 koronás alapítványt, 1903-ban Báró Berg Gusztáv 3659 koronás hagyományt, 1907-ben m. kereszturi Horváth Pál és neje Mayer Borbála rendel végrendeletileg 400 koronát a templomra. Dr. Ajkay Béla felügyelő említett alapítványain kívül 1896-tól kezdve évenként 200—200, összesen 3400 koronával gyarapította az építési alapot s miután a gyülekezet is évről-évre legalább 400 K költségvetési összeggel s pénztári maradványaival gyarapította tőkéit, a templomépítési alap örvendetesen gyarapodott.

De amíg a gyülekezet így egyre erősödött, gyarapodott, közben súlyos veszteség is érte. 1905-ben lelkésze Laucsek Jónás „a fáradhatatlan buzgalmu esperes, a bölcs és tapin-

A vadosfai régi artikulásis templom.

atos lelkipásztor és egyházkormányzó” súlyos betegsége miatt kénytelen volt lemondani hivataláról. Utódjává fia, László Miklós választotta meg.

A reformátó négyszázéves fordulója közeledtével gyülekezetünkben is felmerült a terv, hogy a nevezetes napra felépíti új templomát. Ámde az 1911. esztendő megzavarta számításunkat. Már 1910-ben észlelte az előjáróság, hogy a templom tetőzetének faanyaga elkorhadván az északi, alul ivódott fal a tető nyomása következtében kifelé huzódik, de ekkor a kellő megerősítéssel, falbekötéssel segíteni vélt a bajon. Azonban sajnosan csalódott, mert 1911. évi június 11-én tartott gyűlésen már újra kénytelen volt jelezni a lelkes, hogy a tetőzet állapota veszedelmes, az északi fal pedig a földszíne felett 1 méternyire hosszában erősen megrepedt. Megdöbbenéssel vette ezt tudomásul a közgyűlés, de egyuttal felelősségének tudatában elhatározta, hogy szakértővel felülvizsgáltatja a templomot s erre Vogel József soproni építőmérnököt kéri fel. A szakértői vélemény igazolta, amitől tartottunk, amidőn kimondta, hogy a tetőzet valósággal élelveszélyes, az északi fal súlyedésben van s új tető alá nem alkalmas, általában a templom olyan állapotban van, hogy tartani lehet hatósági bezárásától s a felelősséget érte senki el nem vállalhatja. A közgyűlés július 30-án tartatott meg, alaposan megvitatva a templom ügyét végre is elhatározta, hogy miután a templom északi fala új tetőzetet nem bírna el, a torony kivételével lebontja az egész templomot és mintegy 70000 korona költséggel újat épít. Egyuttal választott egy szűkebbkörű helyi és egy nagyobb templomépítési bizottságot s ezeknek tette kötelességévé az építés munkájának vezetését és ellenőrzését. Az október 1-én tartott bizottsági ülés már elhatározza, hogy a tervek és költségvetések készítésére nyilvános pályázat mellőzésével két ismert építőt: Vogel József mérnököt és Müller Ede szombathelyi vállalkozót kéri fel, továbbá hogy újjáépítteti a tornyot is. Nov. 5-én határozott a közgyűlés a tervek felett s némi módosítással Vogel József mérnök tervét fogadta el kiviteire, jan. 7-ikén pedig elhatározta, hogy az elfogadott terv megépítésére sem ír ki nyilvános pályázatot, hanem felszólít egyes ismert, megbízható építőket ajánlat beadására. Az építést a február 17-én tartott közgyűlés Káldy Mihály jóhirű győri építési vállalkozónak adta ki benyújtott költség-

velése alapján, melyből azonban kivételt a 320000 drb. téglá és a 20000 drb. zsindely anyag, melyet a gyülekezet maga szerzett be és a hívek hordták a helyszínére, továbbá a bádogos munka, melyet Payr Gusztávnak adott át legkedvezőbb költségajánlata alapján. Ugyancsak február 25-én azt is elhatározza a közgyűlés, hogy a régi „őreg harangot,” melyet különben is át kellene szerelni vaskoronára, becseréli, egy harmadik nagy harangra pedig gyűjtést indít híveink körében. A gyűjtés meg is kezdődött, s az adakozásban oly meglepő és dicséretes készség mutatkozott, hogy már Vadosfán begyűlt a harangra szükséges összeg. Miután pedig az adakozásban nem akartak elmaradni gyülekezeteink többi községei sem, Mihályi, Kisfalud, Zsebeháza, Magyar-keresztur, Potyondon és Gyórában egy új orgona költségeire folytattuk a gyűjtést, mely végeredményében a vidékről érkezett szép adományokkal együtt 7053 K 12 fillért jövedelmezett s lehetővé tette, hogy a Seltenhofer cégtől a harmadik 595 kg-ros harangot és a szép, tizenegy fő és tíz mellékváltozatos Angster-féle orgonát csekély ráfizetéssel beszerezze a gyülekezet.

Junius 16-án megbizta a közgyűlés Kiss Gyula nemesmagasii asztalos mestert a templomi székek, Steltzer Károly győri asztalos mestert a szószék elkészítésével, Rác Lajos ruszti festőt a festési munkálatokkal s elhatározza, hogy a templomot drótfonatkerítéssel veszi körül, melyet a budapesti Haidekker cégtől szerez be, a betonfalazat elkészítésével pedig ugyancsak Káldy Mihály építőt bizza meg.

Az építésben az első kapavágást 1912. évi február 28-án tettük meg, az első téglát márc. 19-én helyeztük el s ezután a munka szünet nélkül folyt október 10-ig Mikó István fő, Káldy István, majd Magyar Lajos segéd munkásvezetők vezetése mellett, akiknek lelkiismeretessége és szakismerete már az építés közben is mindnyájunkat megnyugvással töltött el.

Az okt. 20-án történt átvételnél nem is tétetett lényeges kifogás és nem merült fel panasz azóta sem az építés ellen, sőt a gyülekezet teljes elismeréssel adózik Káldy Mihály építőnek. A toronyra a kereszt július 16-án helyeztetett fel, a

három harang felhuzása szeptember 17-én förléni és szept. 29-én avatta fel az új harangokat Farkas Mihály esperes a hívek nagyszámu jelenlétében megfelelő vallási szertartások keretében. Így a templom és felszerelése kellő időben elkészülvén, örömmel készült a gyülekezet a templomszentelés ünnepére, mely november 10-ikére tüzetett ki.

A templom összes költsége, felszereléssel, két haranggal és hármasharangállványval, orgonával és diszes kerítéssel 102000 korona. Ezen összegre fedezetül szolgáltak egyrészt a templomépitésre tett alapítványok tőkái és ezeknek kamatai, továbbá a gyülekezet által bölcs előrelátással gyűjtők tőkéi, másrészt a kölcsönök, melyeket a gyülekezet, miután még nem volt teljesen felkészülve az építéshez, kénytelen volt felvenni. Bár ez a körülmény itt-ott nyomasztólag hat a kedélyekre, el nem csüggeszt bennünket, sőt gyülekezetünk minden tagját örömmel és büszkeséggel tölti el az a tudat, hogy Istennek dicsőségére ilyen szép, ilyen hatalmas hajlékot emeltünk, amely bizonyossága lesz a késő utódok előtt is annak, hogy a harmadik templomnak építői hitbuzgóság és áldozatkészség tekintetében méltók voltak apáikhoz!

Aldja meg az Isten mindazokat, kik elősegítették a nagy cél elérését és csak egy fillérrel is járultak a templom létesítéséhez! Aldja meg tervezőjét, építőjét, munkásait, áldjon meg mindnyájunkat!

Legyen ez a templom, — melynek sudár tornya „dialdalmasan tekint szét a Rábaköz messze síkjain” — hirdetője évszázadokon át a lelkiismereti szabadságnak, megszentelt helye Isten lélekben és igazságban imádásának, nevelője a vallás erkölcsi életnek, erősítője a hazaszeretefnek Istennek dicsőségére!

Az 1912. évi november hó 10-én tartott templomszentelési ünnepély.

Főtiszt. és méltóságos Gyurátz Ferenc püspök ur nov. 9-én este 5 órakor érkezett Szombathely felől Vadosfára Baldauf Gusztáv püspöki lítkár kíséretében. Fogadására hosszú kocsisorban vonult ki a gyülekezet a vasuti állomásra, hol a gyülekezet nevében László Miklós lelkész üdvözölte az érkező püspököt, ki válaszában kiemelte, hogy örömmel jött el ezen régi, virágzó gyülekezet templomának felavatására. Majd a harangok zugása közben vonult be a menet a feldíszített és kivilágított községbe, hol a lelkész-lakon egy leányka üdvözölte szeretettel a püspök urat. 10-én már a reggeli vonatok hozták a vendégek seregeit, kik nemcsak az egyházmegyéből, hanem a szomszédos vármegyékből is eljöttek, hogy lássák a régi, híres artikuláris gyülekezet templomát s osztozzanak örömnkben. Megjelent az egyházmegye lelkészi kara Farkas Mihály esperessel, Révész Sándor bezii lelkész, Dr. Ajkay Béla gyülekezeti és egyházmegyei felügyelő, Mesterházy Ernő, dr. Mihályi Kálmán, Kiss Imre, Pethő Pál felügyelők, továbbá Hajas Antal alispán, Ghiczzy Ödön kapuvári és Mészáros Imre csornai szolgabírák, Schwetz Vilmos tanfelügyelő, Németh János kapuvári prépost plébános, dr. Nilsch Árpád m. kereszturi plébános, dr. Nagy Jenő nyug. táblabíró, ifj. Nagy Jenő hercegi tiszt, Rimler hgi főerdész, Kiss Sándor, Varga Dezső tanítók, Király János bogycsói, Gerwein János m. kereszturi jegyzők stb. A hosszú ünnepi menet tűzoltók sorfala közt vonult a lelkész-lakból a templom elé, hol dr. Ajkay Béla rövid beszéd kíséretében átadta a templom kulcsait a püspöknek, ki viszont a helybeli lelkészl hivta fel a kapuk megnyitására. A templomban Kirchner Elek győri karnagy művészi orgonajátéka fogadta a bevonuló közönséget, majd közének után Farkas Mihály esperes mondott oltári imádságot és olvasott szent ígétet a következőkben:

Oltári ima.

„Kegyelem néktek és békesség az Istentől, mi Atyánktól, és az Ur Jézus Krisztustól.“ Ámon. (1 kor. 1, 3.)

Gondviselő Isten! Szívünknek legelső dobbanása Téged keres; ajkunknak első fohásza Hozzád emelkedik e szent falak közül, ki nekünk teremtetők s gondviselő atyánk vagy!

Uj templomot emeltünk Uram nagy neved dicsőítésére a réginek helyén, melyben a mi atyáink imádtak téged s vitték elődbe szenvedéseik panaszos könnyeit s tántoríthatatlan hűségük szent fogadásait.

„Dicsőítve légy örökké, mindenható Isten! Ki anyaszentegyházadat gondviselő kezekkel oltalmazod s tovább épited boldogításunkra. Hála neked, hogy e gyülekezetben is hathatósan gyámolítád a hívek seregét ez uj templom emelésénél, melyet e mai napon lelki örvendezéssel adunk át magasztos rendeltetésének.

Töltse meg szent Lelked e házat: add, hogy ebben mindenkor apostoli lelkesedés hirdesse és buzgó szívek hallgassák életigéidet. Találjon itt az igazságot szomjuhuzó kielégítést, a bűnbánó bocsánatot. Vigyen innét utjára uj erőt a meglankadt földi vándor, vigasztalást a szenvedésektől megszakgatott kebel. Terjessze ez is közöttünk a Te országodat: a hitet, szeretetet, reményt és rontsa a bűnnek hatalmát. Maradjon meg szent áldásod rajtunk, egyházunkon, hogy mindnyájan boldogan mondhassuk: tied a hatalom, tied legyen a dicsőség, szent Fiad: a mi Urunk Jézus által most és mindörökké.“ Amen.

Oltári igék:

Esdrás próf. könyve II. 68. 69.

Az atyáknak Fejedelmei közül pedig, mikor fölmentek volna az Ur házához, mely Jeruzsálemben vala, némelyek szabad akaratjuk szerint adának ajándékokat az Ur házába, hogy fölépítenék azt az 5 fundamentomán.

Az 5 tehetségök szerint adának az építésre való költségre. Esdrás III. 10—13.

Fölvették annak okáért a mesteremberek az Ur templomának fundamentumát és rendelének egynéhány föltöltözött papokat kürtökkel és levitákat, kik Asáfnak maradékai valának ezimbalmokkal, hogy dicsérnék az Urat, az Izrael királyának Dávidnak keze által csinált dicséretekkel.

Egyenlőképen pedig ezt éneklik vala, mikor az Urat dicsérik vala: Mert jó; mert mindörökké vagyon az ő irgalmas-sága Izraelen! Továbbá mind az egész nép nagy felszóval kiált vala, mikor az Urat dicsérik vala az Ur háza fundamentomának felvettetése felett.

Nagy sokan pedig a papok és leviták közül és az atyák közül való főemberek, a vének, kik látták vala az első házat, mikor fundálják vala ezt az ő szemek előtt, nagy felszóval sirnak vala; és egyebek sokan örömben nagy felszóval kiáltanak vala.

Ugyhogy a nép az örömben való kiáltást meg nem tudná választani a nép siralmának szavától: mert egyenlőképen kiáltanak vala nagy szóval, ugyhogy az a szó messze földre meghallatik vala.

Az oltári szolgálat után felcsendült a mihályi vegyeskar éneke, mely Takáts József tanító szakavatott vezetése mellett adta elő a Kapi Gyula által megzenésített nehéz, de hatásos 100-ik zsoltárt. Majd Gyurácz Ferenc püspök ur avatta fel a templomot a következő gyönyörű beszéd és imával:

Templomavatási beszéd.

K. H! A vadosfai ág. hitv. ev. egyházközség körében jöttünk össze közel s távolról, hogy elkészült új templomát felavatva átadjuk magas rendeltetésének. Meghatottan állunk meg e helyen, hol az emlékezet a multból hazánk s egyházunk történetéből oly szomorú korszakot idéz lelkünk elé. Elmondja, hogy mikor honunk kelet s nyugat népei élet halál harezának volt gyászos színhelye s a jobbról, balról jött, sokszor megújult támadások keresztüzében száz sebektől vérzett nemzetünk: másfelől a türelmetlenségből fakadt hit üldözés ellenséges táborokra szakgatta a magyar társadalmat s kiméletlen dulta egyházunkat. Az üldözőkkel szövetszert hatalom véteknék tekintette a ragaszkodást az evangéliomhoz. A lelki szabadságot eltiporta, a protestáns lelkészeket százanként hánytá börtönbe. Iskoláinkat, templomainkat elszedte, úgy hogy több vármegyében nem maradt meg egy sem. Ha e zivataros korra vissza gondolunk, méltán fohászkozunk: Isten csudája, hogy

még áll hazánk s egyházunk. A hitszabadságért hevülők törhetlen hűsége végül kivivott annyit, hogy azon vármegyékben, amelyekben egy evang. templom sem maradt, az országgyűlés két helyen — Sopron megyében névszerint, Nemeskőren és Vadosfán — engedte meg ennek építését. E vidék evang. lakosai késedelem nélkül felhasználták az engedélyt a veszteség

A vadosfai új templom.

pótolására. Először egy kisebb imaházat emeltek, majd erőt gyűjtve 1734-ben felépítették az artikuláris vadosfai evang. gyülekezetnek a mult évig fenállott templomát. Egy védvára lett ez nagy vidékre kihatólag az ev. hitnek. Hirdette a távol eső községekből is ideseregülő hiveknek a szent ígét s az elnyomatás idején is fentartá a szebb jövő reményét.

A szent hajlék az idők sulya alatt végre megroskadt s felkelté a kérdést: megvan-e még ma is az alkotó erejü hitbuzgóság, a mellyel a régen elhunyt apák ezt emelték? A válasz e kérdésre e díszes uj templom, mely külalakjával, berendezésével az irás e szavaira emlékeztet: „sokkal nagyobb az uj háznak dicsősége, mint a régié volt.“ Szegények, boldogok versenyezve hozták áldozataikat az Isten házának építésére s ezzel is tanusíták, hogy az élő hit a vadosfai anya és a hozzá tartozó leánygyülekezetekben fíról fira szállott, híven őrzött szent örökség volt.

Elkészült az uj templom, a felmagasló tornyában megszólaló harangok mint követek lelki áldozatra hívnak Örömmel tekintünk reá; örömmünket fokozza azon tudat, hogy mig az első templom építésekor hazánk egén a hitvillongások fellegei borongtak: ma a vallási békesség napja világol. A művelődésnek s az evangéliom eszméinek hatása alatt a különböző vallásu honfiak elismerték egymásban a mennyei atyának gyermekeit, a meggyőződés tiszteletével nyujtanak egymásnak, mint testvérek jobb kezét s megosztják egymás örömet, fájdalomát.

Midőn ezen uj hajlék küszöbét átlépjük: viszhangra kelnek lelkünkben a szent író szavai: „Vesd le a te saruidat lábaidról, mert ez a hely, amelyen állasz szent. Józs 5 r. 15 v.

Vannak hazánkban közérdeket szolgáló különböző intézmények. De mind ezek közül jelentőségövel kiemelkedik a templom, mint amely fentartja a kapcsolatot a látható és a láthatatlan eszményi világ, a véges ember és az örökkévaló, teremtő Isten között.

Szent hely a templom.

I.

Ez mindenek előtt Isten dicsőítésére hív.

Érzékeink a földhöz kötnek, de testünkben, e porsátorban az égtől nyert szent örökség: a lélek honol. Azért feladatunk nem pusztán a testi élet fentartása, mulandó szerencsejavarok halmozása, a folyton örvendezés után sovárgás. A ki csak az érzékiség szolgálatában akarja látni az élet feladatát, kinek jelszava: „együnk, igyunk, holnap ugyanis meghalunk“, az erkölcsi felfogásával nem áll magasabban, mint az állat, melyet igába hajt, mely egyedül ösztönét követve végzi életutját. A halhatatlan lélekkel, gondolkodó ésszel felruházott ember ezélja túl van a mulandóság szűk határán. Ő egy, bár láthatatlan, de erős, hű szövetségest nyert az égtől: a hitet, mely mint a lélek szárnya Istenhez emel, megismerteti velünk annak szent akaratját, előttünk tartja rendeltetésünket, Istennek lélekben és igazságban imáadására vagyunk — mint az erkölcsi világ polgárai — hivatva s e tisztünk betöltése a mi boldogságunknak alapja. Ennek tudatában foházkodik így a koronás zsoltáriró: „Szomjuhozik az én lelkem az élő Istenhez, valyon mikor mehetek el, hogy bemutassam magamat az Urnak?“ Istentől, a világosság atyjától száll alá minden jó adomány; övé a hatalom, őt illeti a dicsőség. Az ő imáadás az ember felsőbb származásának legvilágosb bizonyossága. Az a szegény földi vándor is, ki a nyomoruság terhe alatt leroskadva, összekulcsolt kézzel esdekelve zörget az örök irgalom ajtaján, Istent kereső sóhajával kiemelkedik a mulandóság göröngyei közül, hívő lelke az angyalok karával egyesül, kik szüntelen az Urat dicsérik.

Isten dicsőítésére a leghathatósabbban tanít a templom, mely úgy áll előttünk, mint az égre mutató, az örökévalóságra emlékeztető hű lelki vezér. Harangjainak szavában ezen intést halljuk: jövel, „áldozzál az Istennek dicsérettel és add meg a magasságban lakozónak a te fogadásodat.“ Igaz ugyan, hogy a nagy természetben is minden jelenség a teremtőre emlékeztet. „Az egek hirdetik az erős Istennek dicsőségét és az ő kezeinek munkáját a kiterjesztett erősség.“ „Hogyha őt keresem, mindenütt fellelem, bár hova térjek. A csillag sugara, mezők lilioma, róla beszélnek:“ de mégis a templom az Urnak imáadására kiválóan hivatott hely. E célra van berendezve. Itt kelt áhitatra az orgona megható hangjával, itt hangzanak a szószék-

ről az örök életnek ígéi. Itt a keresztelő kő, melyhez a kereszt-
szülők az Istennel kötendő szövetségre hozzák a kisdedet. Itt
az oltár, mely a szent vacsorához várja a híveket. A Krisztus
szenvetésére emlékeztetéssel ébreszti a töredelmet s a megté-
rőknek bocsánatot hirdet. E helyen a közös buzgótság kiemel
a hétköznapi gondok bilineséből. Midőn zeng a szent zsolozsma,
a hirdetett ige utat talál a szivekhez s a hívek hő imája egybe
olvadva száll az ég felé: az Isten szentséges jelenlétének érzete
tölti el a kebelt.

II.

Azonban a mindenek Urát nem csak szóval, de tetteink-
kel is dicsőítenünk kell. E tisztünket betöltjük, ha életünket
Jézus követésére szenteljük. Erre is a templom tanít a leg-
hathatósabban.

Földi vándor, ki ide, az imádság házában betérsz: szállj
magadba, mert az a hely, a melyen itt állsz, szent. Ez téged
Jézushoz vezet, arra int: „Légy hű mind halálig!” Itt hangzik
az apostol szava: „Ugyanazon indulat legyen bennetek, a minő
volt a Krisztus Jézusban.” Ő megalázta magát, engedelmes
volt a kereszt haláláig s így szól híveihez: „Tanuljatok én
tőlem, én szelid és alázatos vagyok.”

Midőn a templomban imádkozásra borulunk le, érezzük,
hogy Isten színe előtt állunk, kinél nincsen személyválogatás,
nincs kiváltság; önőrdemére senki nem támaszkodhatik. Itt a
fejedelem és a jobbágy, a szerencse kegyeltje és a sorsüldözött
egykép utalva van a gyarlóság beismerésére, e fohászra: „Isten
légy irgalmas nékem bűnösnek.” „Alázzátok meg azért maga-
tokat az Istennek hatalmas keze alatt, hogy titeket alkalmas
időben felmagasztaljon.”

Jézus azért született, jött e világra, hogy az igazságról
bizonyosságot tegyen. Az evangéliom hirdetésére emelt szent
hajlék az ő példájának követésében mutatja erkölcsi köteles-
ségünket. A társadalom gyakran hizelegve bókol a bűn előtt,
ha ennek szövetségese a vagyon, hatalom. A templom elítéli
a gonosztságot, fedezze bár azt bibor, vagy koldusrongy. A
világ tövissel koszoruzta, keresztre verte az igazságot: a temp-
lom pedig dicsfényvel övedzi s követésére buzdít ez intéssel:
„Az igazság holtig szemed előtt és szivedben legyen, ezzel élj,

halj. Ha kell tudj éhezni, fázni, szenvedni, de azt a mi szent, igaz, megne tagadd, el ne áruld soha az eget a földért.“ Így lesz a Megváltó igaz követője. A nagy törvénynek: a szeretetnek eszméje Jézus életében áll megvalósulva előttünk. A szeretet hozta le őt dicsőségéből hozzánk, ezzel végezte a váltság munkáját, szenvedett s halt meg érettünk Golgothán. Ő a szeretetet adta új parancsolatul tanítványainak e szavakkal: „szeressétek egymást. Erről ismerik meg az emberek, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretitek.“ Egyházunk a megfeszített s feltámadott Krisztust hirdeti, az ő életében megnyilatkozott eszméket törekszik az egyén, a család s a társadalom életébe átültetni. A templom el nem haló hangon hirdeti: „Jézus hive, szeresd felebarátodat, mint önmagadat!“ A szeretet a törvény betöltése, ezzel mutatja magán az ember legvilágosabban a menyei atyának képét. Tanít, légy hű tagja a családnak, melyet a gondviselő Isten reád bízott. Szeretet vezéreljen, hogy életed ne átok, hanem áldás legyen a hozzád tartozókra. Légy jó testvér, hű rokona, ki örül, ha rokon könnyüt törülhet, fájdalmat enyhíthet, légy igaz felebarát, ki mindeneknek jót akar, ki ott, hol a vész harangja dul, a szerenesétlennek mentésre nyújtja jobb karját. Hogyha hálátlanság keserít, ha kövel hajitanak vissza onnót, a hová mi kenyeret nyújtottunk s a méltatlanság elkekerít: a templom a keresztfán is ellenségeiért imádkozó Jézusra mutat s az ő példáján tanít megbocsátani, áldani azokat is a kik átkoznak.

III.

Végül áldott munkát végez a templom az által is, hogy vigasztal s őrzi e drága utiköltséget: a reményt.

A halandó a kísértés óráin tévedhet, s gyakran követ el olyat, a mit szeretne kitörölni emlékezetéből és míg büntudattól sebzett lelkének az élet zajában nyugalmat nem talál: a templom biztatja őt az üdvözítő kegyelemre emlékeztetéssel: „az Isten nem akarja a bűnösnek halálát, hanem hogy megtérjen és éljen.“ A földi lét a változások hona, siralmak völgye, melyen a vándor mig áthalad, keseregni, gyászolni megtanul. Kell lenni egy helynek, mely a sebeket — mikre Gileád balsamot nem terem — kötözi, gyógyítja. E szent hely a templom, a békesség, hit szeretet reménynek kedves otthona. Künn

sokszor a gyűlölség fegyverét forgatva átkozzák egymást az emberek. Kik a templomba jönnek áhitatra: itt egymásért imádkoznak, mint testvérek. Az életben gyakran talál a nyomorult zárt ajtóra, zárt szívekre: az Urnak háza egyképen feltárja ajtaját boldog, boldogtalan előtt s megmutatja neki a vigasztalásnak kuffejét. Ide tér be, ki sulyos csapás alatt a kétségbeeséssel vívódik; itt levert lelke hitével éghez emelkedik. Mig szemében köny rezeg, remegő ajakán zeng a szent dal: „Légy csöndes szívvel és békével életednek Istenében,“ — úgy érzi, keresztje könnyebbül, bizalma újra kél; nincsen elhagyatva, közel van az Isten. Ide jön az ágról szakadt árva, a gyászoló özvegy és mint hü védő bátorítja őket a templom a szent igével: „Az árváknak atyja, az özvegyeknek őrzője az Isten.“ A szegényhez, kit betegség ágyhoz szegez s inségtől vert gnyhójában nem látogat senki: a templom ahoz is elküldi az ige hirdetőjét, a lelki atyát, ki a boldogtalanlannal együtt sir és együtt imádkozik. A jövevény, elhalt koldust, kinek ravatalára senki nem borul, részvét könyje nem hull, koporsója után halotti pompa, gyászszereg nem halad: elkiséri azt is a templom a harangok bánatos szavával s megszenteli a kiszenvedettnek csöndes siri álmát.

„Vesd le a te saruidat lábaidról, mert az a hely, a melyen állasz szent.“ Megszenteli a templomot az Istenhez szomjuhozók esdeklése, hálája, a Jézus nevében összegyűltek lelki épülése, a vigasztalást keresőknek fájdalma.

Legyen e hajlék előttetek, a kik építetek s késő utódaitok előtt is mindenkor szent. Legyen ápolója élőhiteteknek. Egyengetse ösvényeket lelketek főpásztorához: a Krisztushoz, építse bennetek az Istennek országát.

Ezek után e templomot a toronnyal s benne a harangokkal, az uj orgonát, a keresztelő követ, a szószéket, az oltárt az összes többi alkatrészszel együtt felavatom s rendeltetésének átadom az Atyának, Fiunak és a Szentlélek Istennek nevében. Amen.

Ima templomavatásnál.

Világalkotó és fentartó Isten, menyei Atyánk! Hatalmad bizonyosságait tárja elének a nagy természet könyve minden lap-

jain. Az egek hirdetik a Te dicsőségedet és a Te kezeidnek munkáját a kiterjesztetett erősség. Gondviselésed öröklik feletünk s gyámolít a mi tisztünk betöltésében. Tőled száll alá minden jó adomány és tökéletes ajándék.

Örök hála néked, hogy Szent Fiad elküldésével kinyilatkoztatád üdvözítő kegyelmedet s megismertetéd velünk erkölcsi rendeltetésünket. Hódolattal magasztalunk e hü lelki dajkáért a Krisztus evangéliomán épült szent egyházért, mely az evangéliom hirdetésével egyengeti utunkat végecélunkhoz: a Te országodhoz. Gyarlóságunk érzete megaláz, törődelemmel borulunk le előtted; a hit örök irgalmadban felemel, megnyugtat. Te benned bíztak a mi atyáink, Te vagy a mi szívünknek is kösziklója és a mi reménységünk mindörökké.

A Te nevednek lélekben és igazságban imádása a mi legfőbb tisztünk. E ezéلبől emeltük ez új templomot is, mely dicsőítésedre, lelki áldozatra várja a hívek seregét. Háladással magasztalunk szent segedelmedért, mellyel ennek építésénél minket gyámolítál. Kérünk fedezd szent kegyelmed palástjával s óvd minden jöhető veszélytől. Legyen az evangéliomnak áldott otthona, élessze a hit szövétnekét, terjessze a lelki világosságot és vezesse a népet a lelkek fő pásztorához: a Krisztushoz. Találjon benne az igazságot éhező és szomjuhozó megelégitést, a bánkódó vigasztalást, az életharezon megfáradt földi vándor új reményt s megnyugovást szent végzéseden.

Áldd meg e templom építőit s mind azokat, kik ennek emelésére áldozatot hoztak.

Áldd meg a Te szolgádat, kire e gyülekezet lelki gondozását bíztad apostoli buzgósággal, hogy hirdethesse az örök élet ígét hathatóan az izek és velők oszlásáig.

Áldd meg a gyülekezet tanítóit. Éleszd bennük a lelkesedést, hogy nevelhessenek a szent egyháznak élő oszlopokat, a társadalomnak értelmes munkás tagokat, a hazának honszerető hü polgárokat.

Áldd meg az egyházi előljárókat az élő hit erejével, hogy legyen életük a hívek előtt jóra buzdító példa.

Legyen megáldva a házassági szövetség, melyre szerető szívek itt tesznek hűségfogadást.

Nyugodjék meg áldásod a kisdedeken, kiket idehoz a szeretet a szent keresztségben Veled való szövetség kötésre.

Legyenek áldottak az édesanyák, kik egyházkelésük napján e szent helyen mutatják be hála áldozatukat kegyelmedért, mellyel a szülés nehéz óráján őket megsegítéd.

Atyai irgalmad fogadja a megtérőket, kik a szent vacsorával éléskor a törődelmet hozzák szined elé áldozatul.

Áldd meg az ifjakat, véneket, a hivek serogét, neveld bennük a templom szeretetét, hogy a Te dicsőítésed legyen szívüknek igaz öröme.

Áldásodat kérjük uralkodó királyunkra. Örködjél élete, testi lelki ereje felett. Add, hogy népeinek boldogsága, szeretete környezze mindenkor trónját. Áldd meg hazánkat, tartsd távol határaitól a vészek viharát. Add, hogy különböző nyelvű és vallásu lakosai között sértetlen maradjon a testvéri egyetértés, minden kebelben éljen a honszeretet érzelme.

Maradjon velünk és minden embertársainkkal a Te megáldó és megszentelő kegyelmed Szent Fiad: a mi Urunk Jézusért. Amen!

* * *

Ezután a mihályi vegyeskar énekelt el az ugyancsak nagy hatást keltett 103-ik zsoltárt, közben pedig megjelent a szószéken Payr Sándor soproni theol. akadémiai tanár, az ismert egyháztörténeli író, hogy elmondja az alábbi ünnepi beszédet:

Egyházi beszéd.

Áll, Uram, templomod s benn a hálaoltár,
Te nekünk mindedig kegyes Atyánk voltál.
Kérünk, legyen kedves most is e ház néked,
Népednek e helyen te adj békességet. Amen.

Ünnepelő ker. gyülekezet, testvérek az Urban! Midőn e felavatott templomban az új szószékre lépek, mély elfogódás szállja meg lelkemet. Az Urnak szavát hallom: Oldd le a te sarudat, mert a hely, melyen állasz, szent hely. Átérezem az igehirdetés jelentőségét egyházunkban. Elvonul lelkem előtt a régi jeles predikátorok fiszteletre méltó sora, kik cz ősi, artikuláris helyen a vértanuságra is készen tettek személyes bizony-

ságot hitükről és nehéz időkben az ige erejével tartották össze a nyáját.

Istentiszteletünk központjába a reformáció az igehirdetést tette, az á' dozó papok helyébe igehirdetőket állított. Így lett egyházunk első sorban tanító és nevelő egyház. Ilyenné tette azt a XVI. század nagy predikátora, dr. Luther Márton, a reformátor. Ő tette a szentírást istentiszteletünk és egész vallásos életünk alapjává. Az ő erős meggyőződése volt, hogy az ige tartotta fenn az egyházat és az ige által fog továbbra is fennmaradni.

Ez a nap, melyen templomot avatunk, egyszersmind a reformátornak is születése napja. A vadosfai egyház már régi templomát is ezelőtt 178 évvel november 10-én avatta fel. Jele ez annak, hogy itt hálás emlékezetben van a nagy reformátor neve és munkája. Igen, ez új templom felavatása csak az evangéliom és a reformáció jegyében történhetik. Tíz napja, hogy október 31-én a 95 tétel kifüggesztését ünnepeltük és sietve közeledik felénk 1917-ben a reformációnak négyszázados jubileuma. Erre készülődnek most egyházaink mindenfelé. Hány szép új templom épült csak itt egyházkerületünkben az utóbbi években. És más országokban is, hol a protestantizmust véres eszközökkel fojtották el sok időre, Ausztriában, Csehországban, Szlavóniában és Horvátországban most új gyülekezetek támadnak, bizonyosságul annak, hogy ama wittenbergi barátunk munkája mélyen az evangéliomi igazságban gyökerezett.

Ily méltó készülletül, fényes menyegzői ruhául a négyszázados jubileumra emelte íme régi artikulás gyülekezetünk az új templomot. Feléledt az ősi hitbuzgóság, a hívek nemes versenyre keltek a munkában és áldozatban. S íme kész a szent emlék, mely a késő unokáknak is hirdetni fogja az apák erényét. Üdv a gyülekezetnek, mely ily nagyot és szépet alkotott. Isten áldó kegyelme legyen a szent művön. És az evangéliom szellemében való istentisztelet s az innen kiáradó keresztyén szent élet legyen az új templom igaz dicsősége. Erről legyen további elmélkedésünk, de előbb hallgassuk meg az alapul vett szent igéket.

Aggeus 2. r. 3—9. verse.

A babiloniai fogság után nagy volt Juda népének öröme,

midőn második templomát is felépíthette. Külsőleg az ugyan nem volt olyan, mint Salamonnak első fényes temploma. Azért a vének, kik a templomot első dicsőségében is látták, sirva tekintettek a másodikra. De az Ur megnyugtatta őket: „Nagyobb lesz ennek a második háznak dicsősége, hogy nem mint az első.“

Vadosfai artikuláris egyházunk is felépítő új templomát. Itt is a vének, a kik látták még a réginek dicsőségét, a hozzáfűződő emlékek hatása alatt bizonyára megkönnyezték, mikor a tiszteletre méltó ősi falak a csákány ütések alatt omladozni kezdtek. De imo siralmuk örömmre fordult. A hívek munkás keze alatt gyorsan felépült az új templom. És látván ennek külső szépségét, talán készek is volnánk az ítéletre: nagyobb lesz e második háznak dicsősége. De mivel az evangélikus templom dicsősége nem külsőségektől függ, hanem a belejáró híveknek belső lelki világától, azért ne siessünk az ítélettel, hanem az új templom mellé állítsuk oda a réginek dicsőségét és vessük fel a kettős kérdést: 1. Mi volt a régi templom dicsősége a régi nehéz időkben és 2. mi lesz az új templom dicsősége az új idők veszedelmei között?

I.

A templomépítés Istennek tetsző, de nagy áldozatokkal járó szent dolog volt és sokszor előre nem látott nehézségekbe ütközött már a régi szent időkben is. Dávid király szeretett volna már az Urnak házat építeni, de nem tehette a hadak miatt, melyek őt körülvették. Csak fia Salamon kezdehetett a nagy munkába, mikor elmondhatta: „Most az én Uram Istenem nyugalomát adott nékem mindenfelől, semmi ellenségem és senkitől nincs semmi bántásom.“ De mikor a második templomot építették, abban már megháborították Juda népét. És Jeruzsálem köfalainak építésében is ellenség zavarta őket. Nehemiás szerint egyik kezükkel munkálkodtak, a másikkal a fegyvert tartották.

Ez a két kézre fogott munka, egyik kézben a vakoló kanál, másikban a kard, építés és védekezés egy időben, hű jelképe a mi magyar protestáns egyházunk küzdelmes múltjának. Olyan volt sorsa, mint édes magyar hazánké, a melylyel örömben, bánatban összeforrott. Mikor süttött a nemzeti szabad-

ság napja, Boeskey, Bethlen, Rákóczy idejében, akkor őseink is szabadon építhették templomaikat, de a Básták, Caraffák és Kollonichok nemzetölő korszakában Sionunk is ott gyászolt, papjait gélyákra hureolták.

Ez ősi egyház alapvetői még látták ama nehéz időket. A gyászos évtized végén Rábaköz és Kemenesalja evangélikus népe még fegyverre is kelt hitének és szabadságának védelmére. És éppen ezután Thököly korában a soproni országgyűlés tette meg Vadosfát artikuláris helynek, ez biztosított neki templomot. Csak ritka kiváltságos helyeken volt akkor nyilvános istentiszteletünk. Ily küzdelmes időkben építette meg Vadosfa első templomát, mely még a gyülekezet alapítóinak adott pihenő helyet. A legutóbbi templom ugyanis, mely a Károly-féle rendeletek idején 1734-ben épült, a sorrendben már második volt.

De őseink nehéz viszonyok között nem csak megépítették templomaikat, hanem buzgón is látogatták, egyszerű, szerény külsejében is szerették és veszedelem idején életük árán is készek voltak megvédeni. Nem csak a föld szegény népe zárandokolt ide messze földről Isten ígését hallgatni, hanem ide sietett vasárnaponként a gazdag földes ur is együtt énekelni és imádkozni a gyülekezettel. Nemes uraink halálukban is ily artikuláris templomok árnyékában kívántak megpihenni. Csak itt leltek biztos menedékhelyet, de még szerették is az Ur házában való lakásukat. Oh akkor még igaz szívből fakadt a zsoltár szegénynek, gazdagnak ajkáról: Örül mi szívünk, Mikor ezt halljuk: A templomba megyünk, Hol Uristennek Szent ígését halljuk.

Pedig azok a régi templomok külsőleg nem voltak szépek és vonzók. Még a felvilágosult II. József is csak torony és harangok nélkül és az utcáról való bejárat eltiltásával engedett imaházakat. Korábban a XVII. században pedig Pozsony városában is meghagyta a palatinus, hogy az evangélikus templom ajtai és ablakai ne boltívesek, hanem négyszögletesek legyenek. Mária Terézia korában a földes ur elrendelte, hogy csak „páhó vagy granárium formára“ szabad építeniök. A művészeti érzék hiányával vádolják sokszor a protestánsokat, holott erőszakkal igyekeztek bennök azt is elfojtani. E korban

épültek fatalpakon azok a sövényfalakból összerótt és sárral betapasztott imaházak. De ez a hely is szent volt őseinknek, itt is hálás szívvel zengedezték a zsoltárt: „A te oltáridnál a veréb is talált házat és a fecske fészket, melybe helyeztesse az ő fiait.“ Meg akarták őket alázni a sárga földig és elidegeníteni Isten házától. De ők dicsőségnek vették a gyalázatot és annál jobban ragaszkodtak hozzá.

Hogy mennyire szemefénye volt evang. gyülekezeteinknek a templom, azt éppen Vadosfa bizonyítja be a gyászos 1751. esztendőben. Mikor a győri protestáns templomok elvétele után itt is az a rémhír terjedt el, hogy Vadosfát is hasonló sors éri, az egész község, öreg és fiatal, férfi és nő, mint egy ember állott ki a határra és testével állotta el a templomhoz vivő utat. Oh felette sok hitvallója, sokat szenvedt hű fia és leánya volt annak a régi templomnak. Jeles papját Fábri Gergely püspököt a németkereszturi várba zárják el, Radó Lászlónak a kapuvári fogság okozza halálát. És hány nemeset sujtottak tetemes pénzbírsággal, hány jobbágyot pálezaütésekkel. Nyolevan éven át nem volt szabad István király napján a templomot csak könyörgésre sem megnyitni. Mint fel-felujuló sebet szenvedte ezt a gyülekezet a felsőség iránt való engedelmességgel, de mennyi fájó érzést kellett elfojtania.

És ily nehéz viszonyok közt megvédték, megtartották templomukat és pedig nem csak maguk, hanem egész Rábaköz számára. Azok is amelyek ma anyagyülekezetek, Farád, Beled, Sárkány, Szentandrás és a sok filia mind Vadosfa templomába sereglettek. Miként a fias tyúk, szárnyai alá az ő kicsinyeit, miként az oázis, egyetlen üdítő forrásához a sivatag vándorait: úgy gyűjté magához artikuláris egyházunk az ő nagy szórványát. Ide hozta őket elsősorban a templom, de ide vonzotta őket a testvérszerető, hitbuzgó gyülekezet is és a lelkes vezetők, a kik maguk is egy-egy élő templomul szentelték magukat Istennek.

Aáchs Mihály, a kurucz tábori pap és jeles énekköltő, a templomépitő Vásonyi Márton, ki még a hallei árvaházból a nagy Franeketől hozta haza hitbuzgalmát, Fábri Gergely, a tudós püspök és hitvalló, Berzsenyi Lajos, kit a jogi pályáról hozott ide az Ur házának szerelme, Gödör György, kit a jenai

egyetem tüntetett ki a tudósok rangjával, Laki István, a jó tanító, aki felfedezte s az egyház és a tudomány számára megmenté Kis János püspökünket; és az áldozatkész világi vezérek, a telekesi Török, Radó, Mesterházi, Nagy, pongyeloki Roth, Szemerey, Ostffy és Ajkay családok tagjai, ezek valának a gyülekezet oszlopai, azt a régi templomot még ezek építették, alázatos, szerény külsejében is ezek szerették és látogatták, nehéz időkben ezek védték és egy nagy vidék számára ezek tartották fenn.

Mind ezt pedig azért tették, hogy templomuk rendeltetése szerint legyen Isten dicsőségének hajléka, a Krisztusban való élő hitnek erős vára, igehirdetés által az istenfélelemnek és tiszta erkölcsöknek nevelő iskolája, a testvéries közös épülésnek szent helye. Ennek a magasztos hivatásnak a régi templom megfelelt s ez volt annak dicsősége.

II.

Ha a réginek megvolt a régi nehéz időkben, lássuk most tovább: mi lesz az új templomnak dicsősége az új idők veszedelmei között. Mikor Juida népe az első templom elmúlt dicsősége felett siránkozott, a próféta azzal bátorítá őket: „Most mindazáltal légy erős a te dolгодban Zorobábel és erős légy te is Józsuá; és erős légy te e földnek minden népe, ezt mondja az Úr; és munkálkodjatok, mert én veletek vagyok.” Ezt a szót megértette artikuláris gyülekezetünk. Munkálódtak, nemes versenyre keltek a munkában és áldozatokban. És ennek gyümöleseként ime itt áll a szép új templom, melynek művészi szépségét látva bizony elmondja az általmenő: ennek dicsősége nagyobb, hogy nem mint a régié. De Istené a dicsőség, nem az embereké. Távol legyen tőlünk az elbizakodott, dicsékvő hang. Nagy Justinianus császár, mikor Konstantinápolyban a fényes Zsófia templomot 537-ben befejezte, e büszke szavakra fakadt: „Legyőztelek Salamon!” Ennek templománál is fényesebbnek tartá a magát. De jött egy nagy földrengés s a fényes kupola leomlott, újra kellett felépíteni; utóbb pedig jött a hóditó félhold és török mecsetté alakítá át a keresztyén templomot.

Igaz dicsőséget és maradandóságot keresztyén templomnak csak belső ékkességek biztosítanak. Ne bizakodjunk el. A régi

nehéz idők elmúltak, igaz; van békességünk és szabadságunk, van kegyes Cyirusunk, aki templomot enged építenünk. De az új idők új veszedelmeket rejtenek méhükben, melyek itt-ott már élesen törnek elő. Érttem a vallási közönyösség s másfelől a hitetlenség új formáinak veszedelmét. Egyházi téren is áll a magyar költő mondása: „Ne csak veszélyben légy serény, A béko vészesebb, S melyet vág álmos népeken, gyógyíthatlan a seb.“ Jeremiás megrójjá a hamis prófétákat, a kik hazugsággal gyógyítottak, ezt mondván: békesség, békesség, holott nem vala békesség.

Azt mondja az Úr Aggens próféta által: „Betöltöm o házat dicsőséggel.“ És ismét: „Ezen a helyen adok békességet.“ Békességet szomjuhozik az egész világ. Már a pogány író lelkéből is kitör a kiáltás: „Békesség, téged kívánunk mindnyójan.“ De nemesak a fegyverektől és hadi zajtól mentes külső békét keressük, hanem a belső békességet a szívben, melyet a bűn zavar meg és a vallásos hit ad vissza ismét. Azt a békességet, melyet a keleti ember már köszönésébe is belefoglal: békesség veled! Azt a békességet, melyről Krisztus mondja: „Az én békességemet adom nektek, nem úgy adom én nekek, mint e világ adja.“ Ha ez a mi, kétségektől, tagadástól, hitetlenségtől és gyűlöletől zaklatott korunk Isten házában, Istennek igaz imádásában ezt a békességet megleli, akkor a templom betölti hivatását ekkor ez új templomnak is nagy lesz a dicsősége.

Ilyen ősi gyülekezetben, hol a szent emlékek is áhitatra hajolnak, hol a kövek is beszélnek, bizonyára megvan még Istennek eme békessége. De azt hiszem, ide is elhat már ama támadások híre, melyeket ujabbán a keresztyén vallás igazságai ellen intéznek. Ma már az istentagadó hitetlenség egész pártokat toboroz és külön irodalma, sajtója van. De jellemző, hogy akik a vallást tagadják, azok egyszersmind hazát, nemzetet sem akarnak ismerni, megvetik a családi szentélyt és a magántulajdon sértetlenségét. Ezek helyett hirdetnek hazátlan világpolgárságot, érzéki szabad gyönyörűséget és az erősebb ököljogát a gyengébb felett. „Az ő gyümölescikről ismeritek meg őket“ mondja üdvözítőnk. Csak a megveszett fa terem ilyeneket és tegyük hozzá: az idegen fa. Külföldről hozták be e veszedelmes tanokat. A magyar ember előtt vele született nemességénél fogva

mindenkor szent és tisztelet tárgya volt ez a három: Isten, haza és a család.

Oh nem lehet azt a vallásos érzést kitépni a szivből Lelkünk, a mi jobb részünk örökre összeforrott Istennek tiszteletével. Ez a földi göröngy, melyet a láb megtapod, s az eledel, melyet a száj megizlel, nem elégíti ki minden vágyunkat. Az égiek és örökkévalók kívánságát is magunkkal hoztuk. Ez a vágy hoz el bennünket Isten házába, hol közös épülés által erősödik vallásos érzelmünk és háborgó szivünk megnyugoszik. Itt tanuljuk Isten igéjéből azt a bölcsességet, mely jókká, emberszeretőkké, tökéletesebb szellemi ország polgáraivá avat bennünket. Vallás, istenfélelem nélkül nincs igazi békesség, nincs társadalmi rend, nincs erkölcsiség.

Nagyok a veszedelmek, melyek korunkban a vallásos hitet fenyegetik, de kösziklán épült az Úr egyháza, a pokol kapui sem vehetnek rajt diadalmat. A reformáció közeledő jubileuma Luther nagy hiterejére emlékeztet és az evangéliumi igazságokért való küzdelemre lelkesít. E nemes küzdelemből vegye ki részét az új templom is, a gyülekezet buzgóságának beszélő emléke. Legyen a hitnek erős sziklavára és nevelő iskolája a tiszta erkölcsiségnek. A régi templom betöltő hivatását dicsőséggel, töltsse be ez is. A régi atyák hamvait áthozta ide is a gyülekezet, hozza át azoknak szellemét is. Hozza át Isten igéjének szeretetét és a Krisztus iránt való protestáns hithűséget, mint szent örökséget.

Ily régi szent gyülekezetnek szól különösen az Urnak intése: „Tarsd meg, a mi nálad vagy, hogy senki el ne vegye a te koronádat.“ Templomépítő népnek mondja az Ur: „Légy erős a te dolgoóban és munkálódjatok, én veletek vagyok.“ Így majd betelik ez a ház is dicsőséggel és még a késő unokák is teljesülni látják az Urnak áldó ígérését: „Ezen a helyen adok békességet.“ Ámen.

Az összegyülekezett sokaságot azonban közel sem tudta befogadni a nagy méretű templom. A kívül maradt hívek a templom mellett tartottak isteni tiszteletet, melyen Mikolás Kálmán szilsárkányi lelkész mondotta az alábbi beszédet:

„Kegyelem néktek és békesség Istentől, ami Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól. Amen.

Alap ige: II Móz. 3, 5

„Ez a nap az, amelyet az Úr rendelt, örvendezzünk, vigadjunk azon.” (118 zsolt.) A zsoltár írónak eme szavaival köszöntelek téged, Istennek népe, keresztyén gyülekezet, akik Rábaköznek kies vidékeiről összejöttetek, hogy a vadosfai artikuláris gyülekezet templomszentelési ünnepélyén az örülőkkel együtt örvendeztetek.

Áll immár a gyönyörű épület. Ámde hatalmas oszlopesarnokai nem képesek befogadni mindazokat, akik a mult emlékeitől megszentelt érzelmekkel jöttek, hogy a felavatandó templomban szívük szerint áldozzanak a magasságban lakozónak, mert rajtunk is beteljesült az evangéliom elbeszélése: „Sokan jövének ohozzá, elannyira hogy az ajtók elébe sem férnének s predikálja vala nekik az igét.”

Sokan jöttünk össze mi is. És míg az Isten dicsőségére emelt omegz ujabb hajlók falai között hívők seregének buzgó éneklése száll a magasságban lakozónak trónja felé; amig ez Eben-Haezer-re ihletett sjkak rebegnek áldást: mi itt a természet nagy templomában áldozunk az Úrnak, itt az Istennek szabad ege alatt hirdetjük az igét.

És amidőn én tinektek atyámfiái hirdetném Istennek igéjét, az emlékezet szárnyain lelkem visszaszáll a multba. Ámde az ember sohasem érzi annyira gyarlóságát, mint mikor a mult áll lelke előtt, mint egy betemetett sirbolt, amelyben kegyeletünk a letűnt idők tanulságos, gazdag kineseit rejti. Még ha belépnénk is az árnyaknak e néma hazájába, szorongó szívvel járnánk a százados boltívek alatt, tájékozatlanul tapogatnánk a multnak hideg emlékein.

Tehetetlenül zárom hát le szemeimet, hogy amit nem látok a multban, azt saját lelkem megindulásában keressem, mert megatva állok e történelmileg nevezetes helyen, ahol magyarhoni evangélikus egyházunknak négyszázados multja bontakozik ki lelki szemeim előtt. Ugy tetszik énnekem, mintha magam előtt látnám a templomaiktól és lelkészeitől megfosztott hitbuzgó ősokeket a népes országutakon a vadosfai templom felé

közeledni, ajakukon az ének eme szavaival: „Örül mi szívünk, mikor azt mondják: a templomba megyünk;“ ugy tetszik én nekem, mintha a válogatott zaklatásokkal meggyötört ősök között megjelenék a betemetett sírboltban örök álmát alvó Telekesi Török Istvánnak, a rábaközi evangélikusok néhai való jó patronusának daliás alakja, hogy a esüggedezőkbe bátorságot öntsön s minket késő utódokat a hagyományok kultuszával örök igazságra tanítson.

Ahol a vadosfai új templom áll, megszentelt emlék ott minden talpalatnyi föld, mely gyászos üldöztetésről, hitbuzgó atyáknak áldozatkészségéről s az Istennek megsegítő kegyelméről beszél csodálatos dolgokat.

E szent helyen állva, az embernek lelke önkénytelenül is megtelik áhitattal, mint a virág nyári reggel harmatával. Szeretnék én is leborulni, mint egykor Mózes a Hóreb hegyén az égő esipkebokor előtt, mert hallok az Urnak figyelmeztető szavát: „Old le a te saruidat, mert az a föld, melyen állasz, szent föld.“

Emez anygali szózatra figyelve legyen elmélkedésünk tárgya

a vadosfai templom,

mely ha a multa gondolunk: hálás kegyeletet;

ha a jelenre gondolunk: hitbuzgóságot;

ha a jövőre gondolunk: bizó reménységet

ébreszt sziveinkben.

I.

A vadosfai templom tehát ha a multa gondolunk, hálás kegyeletet ébreszt sziveinkben. Vajjon miért? Egy pillantás a múlt idők történetének lapjaira, megmagyaráz mindent.* Hajdan a Rábaköz az evangéliomnak volt kalászos mezője. Nádasdy Tamás, Ostffy Jakab — az evangéliomnak eme buzgó pártfogói — birtokaikon felépítették a lelkiismeretbeli szabadság és tiszta evangéliomi tan messze kimagasló templomait. Nádasdy birtoka volt itt Vadosfához legközelebb Kapuvár, amelynek már 1547-ben volt evang. lelkésze. Tovább mint egy teljes századig virágzott itt az evang. gyülekezet s csak akkor enyészett el, amikor II. Nádasdy Ferenc, hogy a nádorságot elnyerje, 1643-ban elhagyta őseinek hitét.

*Lásd Payr S.: A vadosfai artikuláris gyülekezet a Rábaközben.

Ettől fogva Kapuvár fenyegető háza lesz a rábaközi evangélikusoknak, amelynek börtöneit nem egy izben lakják az üldözöttek. Itt szenvednek a gályarabok: a vadosfaikat is itt vonják ítélet alá és itt zárják el.

És Kapuváron kívül itt Rábaközben sűrűn voltak egymás mellett evangélikus gyülekezetek és filiák. Beled, Niek, Csapod, Himod, Cirák, Szilsárkány, Farád, Rábaszentandrás, Szil, Bogyoszló, Rábapordány, Sobor, Bodonhely, Vág, Páli, Magyar-keresztur, Mihályi, Zsebeháza mind virágzó evang. gyülekezetek voltak.

De hát csak voltak! Mert a hitehagyott Nádasdy kezdeményezésére a vakbuzgó földesurak egymás után dulták fel evang. egyházainkat. Kapuvárt és Babotot vették el először, azután következett Fertőszentmiklós. Nádasdy ennek négy előkelő polgárát karácsony tájban hajtotta fogságba. Éjjelenként pedig ötöt-hatot összekötve vitetett Kapuvárra s botütésekkel kényszerítették őket hitük elhagyására.

És másfelé is a Rábaközben soproni jezsuiták jártak hajdukkal, katonákkal és hízélgéssel, ígéretekkel vagy veréssel és fejenként 40 frt. pénzbirdsággal kényszerítették a lakosokat az áttérésre.

Szilban Nádasdy tisztjei veszik el a templom kulcsokat s az elfoglalt hajlékba erőszakkal terelik be s gyóntatják át a népet. Így járnak a többi templomok is Rábaközben: Pordány, Barbaes, Bodonhely, Keeöl, Beled, Cirák, Vásárosfalu s a Répécén túl: Szárföld, Veszkeny, Muzsaj, Cenk, Rőjtök.

Nem marad ki az üldözött egyházak sorából Mihályi sem. Itt azonban a földesurak mint patronusok, nemesek és közrenden valók: mihályiak, kispaludiak és vadosfaiak ellenszegültek s legalább egy időre megmentették a templomot és gyülekezetet.

De jött még nagyobb csapás is Rábaközre. Szelepesényi hercegprimás, mint királyi helytartó arra használta fel világi hatalmát, hogy 1673- és 74-ben az összes protestáns lelkészeket a pozsonyi törvényszék elé idézte, hogy mint állítólagos felségsértőket és lázadókat tegye el láb alól. Rábaközből megidézte a szilsárkányi, farádi, szentandrászi, mihályi, egyedi és

kereszturi lelkészeket, úgy okoskodván a jó ur: „megverem a pásztor és elszélednek a nyájnak juhai.“ Bizony elszéledtek a juhok. A pásztor nélküli gyülekezetek kitéve üldöztetésnek, erőszaknak, fenyegetésnek, büntetésnek egymás után pusztultak el. A nagy pusztulásban csak az 1681-iki soproni országgyűlés nyújtott egy halvány kis reménysugárt, amennyiben a győzelmes kurue fegyverek nyomása alatt az országgyűlés kimondotta, hogy a protestánsok elvett templomaik helyett 11 vármegyében 2—2 templomot építhetnek.

Ekkor lett Vadosfa artikularis gyülekezet. Ám nyomban a törvény meghozatala után még nem virágozott fel Vadosfa. A rábaköziek még nem érezték, hogy reá szorulnak. Ekkor még azt hitték, hogy másutt is, ahol ők építettek templomot, azt megtarthatják s ahol 1681-ben vallás szabadgyakorlatuk volt, annak birtokában továbbra is megmaradhatnak.

A törvény szavai jogot is adtak erre a reményre, csak-hogy a törvény szavait álnoksággal elesavarták. Hiába hivatkoztak a rábaköziek arra, hogy ő nekik már a törvény meghozatala előtt voltak templomaik, azt a választ kapták: csak nem várhatják ő felségétől, hogy régi templomaikat is megtartsa s még ajándékozzon nekik két-két artikularis helyet? Bizony, lizony, hogy is várhattatok ő felségétől ilyen nagy kegyet ti protestans apáink, hiszen ti Thökölynek és Rákóczinak voltatok a kurucái!

És ha addig elvették templomaikat a törvény ellenére, elszedték most a törvényre hivatkozva. És amely gyülekezetek kiállották az első vihart, összeroppantak a második vihar alatt. Ekkor veszítik el templomaikat Farád, Szilsárkány, Szentandrás és Egyed. És hogy a pohár esordultig teljen: elhalt a rábaközi evangélikusok főpatronusa: Telekesi Török István. Őh nem ok nélkül kiált fel a halotti szónok: „jajgass jegenyefa, mert elesett a cédrusfa.“ Egyházi tekintetben kietlen pusztasággá lőn az egész Rábaköz, amelynek most már egyetlen menedék vára volt: Vadosfa. Maga a főpatronus is ennek templomába tér pihenni, hogy őseinek földjéből az eretnek üldözö birtokos utódok ki ne hányják majd esontjait.

Ekkor állott be Vadosfának egyetlen édes anyai szerepe a Rábaközben, mikor sehol nem volt szent hajlék a hivek be-

fogadására. Miként az anyatyuk fiaeskaít: úgy gyűjti szárnyai alá Vadosfa az elárvult híveket. S miként pusztai vándorok az egyetlen üditő forráshoz, miként a buzgó mozulmán Mekka városához: úgy özönlöttek a hívek napi járó földről is Vadosfához.

És az artikuláris hely eme édes anyai-tisztének szépen meg is felelt. Amikor az 1681-ik év után épült szerény kis imaháza nem volt elegendő a hívek befogadására: Vázsonyi Márton buzgólkodásával, 40 község támogatása és segítsége mellett 1734-ben megépítették a mult esztendőben lebontott templomot; azt a templomot, amely 1783-ig itt Rábaközben az evangeliomnak egyetlen menedéke volt; egyetlen hely, ahol ami hitükért üldözött protestans őseink bánatukban lelki vigasztalást, szenvedéseik elviselésére erőt és az igazság diadalában hitet nyerhettek.

És amikor most az új templom küszöbén állva magam előtt látom a hitbuzgó ősök késő maradékait, úgy tetszik nekem, mintha az üldözött ősök szelleme jelennék meg soraink között, ajakukon az irás ama szavaival: „Nagy úron vétettek meg, a szabadságban, melyre hivatottok, megálljatok! Ugy tetszik én nekem, mintha az őszi szél szárnyain a kapuvári börtönből a gályarabok éneke szállna felénk:

„Bár könnyűid omlanának
Gyöngyökül a tengerbe,
És elhalván hangja szádnak
Pihegnél mint gerle;
Bár vér volna biborod,
S kő megszánná nyomorod:
Sion, te ne félj gonosztól
Baj nem ér, míg benne bizol.“

A vadosfai templomhoz a rábaközi evangélikusok sok nyomoruságának, megpróbáltatásának, szenvedésének, hitűségének és áldozatkészségének megható omlékei fűződnek: méltó, hogy az új templom felavatási ünnepélyen hálás kegyelettel gondoljunk a rögire, amelynek díesőséges multja szent örökségképen száll át az újra.

volt. „Mit csináljunk ezzel?“ — kérdezték. — Kiadták a jelszót: legyen az új templomban új orgona! És lőn az új templomban új orgona. Bizony „az Úrtól lett ez, mely esodálatos ami szemünk előtt.“ Azok a megdicsőült ősök az üdvözültek seregéből nem méltatlan utódokra tekintenek alá; drága örökséget nem tékozló fiukra hagytak!

Testvéreim az Urban! Amit a hitbuzgóság és áldozatkészség lehetővé tett, azt az iparosok szorgalmas munkája megvalósította. A nagy mű immár befejezve, készen áll. De jól vigyázzatok, nehogy ellenetekre, ítéletekrekre álljon itt! Vegyétek azért szívetekre az apostolnak intését: „Avagy nem tudjátok-e, hogy ti az Istennek teploma vagytok és az Isten lelke lakik ti bennetek? Ha valaki az Isten templomát megszeplősíti, elveszti azt az Isten: mert az Isten temploma szent, mely ti vagytok.“ Kezdjétek hozzá a benső templom építéséhez és folytassátok eme jelszó alatt: „Kicsoda volna énnekem a menyben te náladnál több s te náladnál egyébben nem gyönyörködöm a földön. Ám fogyatkozzék el az én testem és az én szívem, az én szívemnek kösziklője és az én örökségem Te vagy óh Isten mindörökké.“ A benső templom építésében legyen eszköz az új templom; serkentő példa: a régi templom dicsősége.

Ide hozza azért minden szülő új szülött kisedését, hogy a keresztség szentsége által az ideig és örökkétartó javak részesevé tétessék.

Innét induljon a konfirmándus az életnek háborgó tengerére, magával vivén ama Krisztust, akinek engedelmeskednek a tenger és a habok, hogy amikor majd az összeroppantással fenyegető hullámoktól megijedve szól: „Uram, tarts meg minket, mert elveszünk,“ hallja meg a bátorító szót: „ne félj, mert én veled vagyok.“

Itt hangoztassa hűség esküjét az új házaspár, szent buzgósággal ajkán:

Uram áldj meg s őrizz engem,
Segélj végig híved lennem,
Tarts meg te nagy kegyelmedben
Most és mindörökké Amen.

akkor valóra válik a remény; akkor az áldás el nem marad s

bár a tűnő évekkel egyre fogy is az élet napja, de a szeretet el nem fogy, sőt örökre megmarad.

Aki éhezi és szomjuhozza az igazságot: itt táplálja lelkét az életnek ama kenyerével, amelyből valaki eszik, soha meg nem éhezik; itt enyhítse gyötrő szomját a lélek amaz italával, melyből valaki ha iszik, soha meg nem szomjazik.

Akit a bűn tudat terhe nyom és aggodó félelemmel kérdi: óh én bűnös ember, ki szabadít meg engem a halálnak testétől? jöjjön az ide: itt terem Gileád balzsama, mely a megsebzett szívet meggyógyítja; itt terjeszti ki karjait a megbocsátásra mindig kész atya, hogy megtérő fiát keblére ölelje s szent asztaláról a kegyelem zálogát nyújtsa.

És ti testvéreim az Urbau mindnyájan, akik itt álltok kegyeletes érzelmekkel gondolva a multra, hálával tekintve a minden jó adomány és tökéletes ajándék adójára, valahányszor halljátok hívogatólag szólni e barangok ére nyelvét: jöjjetek el, imádjuk, boruljunk le areal, hajtsuk meg térdeinket a mi teremtő Urunk előtt, mert ő a mi Istenünk s mi az ő mezejének népe és kezének juhái vagyunk; ne találkozzék ti közöttetek senki, aki magát mentegelve így szóljon: őt iga barmot vettem, nem mehetek; feleséget hoztam, nem mehetek, kérlek: ments ki engemet; de találjon visszhangra a zsoltáriró szava: Úram, szeretem a te házadban való lakásomat s a te dicsőséged hajlékának helyét . . . jobb énnekem egy nap a te pítva-raidban, mint másutt ezer nap.

Folytassátok szent buzgósággal a benső templom építését! A mult példa legyen! Azt a hitbuzgóságot és áldozatkészséget, mely az új templom felépítését lehetővé tette: az Isten lelkének ti bennetek lakozó templomának, a benső templomnak építése koronázza meg. Közöny, hitetlenség vagy árulás: ítéletre hívja a régi templom dicsőségét.

De Istennek népe! te közönyös, hitetlen vagy áruló nem lehetsz soha ama szent vallással szemben, amelyért atyáid annyi háborúságot elszenvedtek, amelyért most is oly lélekemelő áldozatra kész voltál, hiszen itt minden rög, valóban még a kövek is azt kiáltják: Tartsd hű emlékezetedben Jézust egész életedben.

Jöjjetek hát gyakorta, örömmel ide a hitbuzgóság és az

egyházhoz való ragaszkodás örök szép emlékei által megszentelt oltárhoz, a világ kísértései és esábitásaival szemben azt énekelvén:

Jézust el nem bocsátom
Járok mindörökké vele;
Ő leszen kalauzom,
Üdvösségemnek vezére
Mind halálíg azt mondom:
Jézust el nem bocsátom!

Óh ne is bocsássuk el, mert csak úgy ébreszthet bennünk az új templom ha

III.

a jövőre gondolunk- bizó reménységet.

Testvéreim az Urban! A vadosfai artikulás gyülekezet tanulságos multja, hitbuzgó ősök méltó utódainak példászerű áldozatkészsége, mely e gyönyörű templomot — hogy úgy mondjuk — ide varázsolta, egy igazságot hirdet mi nekünk, azt az igazságot, melyet az énekköltő így fejez ki: emeld fel lelkem gondolatodat, mutasd meg, hogy nemesak por és hamu vagy. Igen, nemesak por és hamu vagyunk. Van valami mi bennünk, aminek az élet, a test nem elég, amit a sírba eltemetni nem lehet. Van bennünk ami örök, van bennünk Isten utáni vágy, van bennünk eszme, van bennünk gondolat, érzelem, szóval van bennünk lélek, mely szeretetért, igazságért, szabadságért, eszméért küzd, lelkesedik.

Igazságnak, eszmének, szabadságnak szolgálatában állottak a proféták, Krisztus, az apostolok, hitbuzgó őseitek.

A világtörténet ugyan azt bizonyítja, hogy akik igazságnak, eszmének szolgálatában állanak, azokkal a világ megjárhatja a nagypénteki kálváriát. — De bizonyítja azt is, hogy nagypéntekre husvét következik. — Szolgáljatok hát az igazságnak.

Igaz, hogy a mai kor nem kedvez az igazságnak. Ma az anyagiasság korszakát éljük. Ma az boldogul, kinek nincs meggyőződése, akinél az igazság, a jog, a szabadság, szóval a szellemi javak apró pénzre felválthatók. De hát az idők kerekét megkötni nem lehet. Eljön, mert el kell jönni annak az időnek, amikor az aranyborjut imádók tábora megcsömörlik önmagától.

Eljön, mert el kell jönni az eszmékért küzdő protestantizmus-hoz méltó időnek, amikor ismét igazságért, szabadságért, jogért, szóval szellemi javakért lelkesednek az emberek. A protestans egyház diadalát ez a boldog kor hozza el számunkra.

De hát addig?

Szolgáljatok az igazságnak! Lehet, Golgotára küldenek titeket is. Lehet, hogy tanácsaimat megátkozva így fogtok felkiáltani: becsületesek maradtunk, szeretünk önzetlenül, küzdöttünk nemes hévvel eszmékért. . . . s mégis e világnak megvetettei lettünk! Ti megkövezett próféták, megölt apostolok, ti eszméknek, igazságnak vértanúi, ti buzgó apák jelenjetekek meg s mondjátok nekem: buzdítsam-e e ma örvendező népet nyomaitokba lépni? . . . Óh az én lelkem hallja mintegy mennyei karnak zengését a szent buzdítást: semmit se félj azoktól, miket szenvedendő vagy. Légy hű mind halálig s neked adom az élet koronáját.

Ismét csak azt mondom: a mult példa legyen! Ha a ti őseitek nem lettek volna hívek mind halálig: ma mi nem ünnepelnénk. Ünnepeünk az igazságnak ünnepe; nyereségünk az igazság diadalában vetett hitünk, hogy megvalósul majd a próféta jövendölése, ki így szól: népek jönnek világosságodhoz és királyok a neked feltámadt fényességhez. Mindnyájan egybegyűlnek, hozzád jönnek, fiaid messziről jönnek és leányaid ölben hozatnak el. Akkor meglátod és ragyogsz örömtől és remeg és kiterjed szived, mivel hozzád fordul a tenger kinesőzőne és hozzád jó a népek gazdagsága."

Azért ismét mondom: szolgáljatok az igazságnak! Megismeritek az igazságot s az igazság szabadokká tesz titeket. Amen.

* * *

A hatásos s a lelkeket magával ragadó egyházi beszédek elhangzása után úri szent vacsorán osztof ki a gyülekezet elöljáróságának Hérics Lajos farádi lelkész elmondván a következő beszédel:

Gyónási beszéd.

K. T.! E mai magasztos templomavatási ünnep létrehozója azon szent vallásos vágyódás, melynek a 84-ik zsoltár írója

ezen szavakkal adott kifejezést: „Mely igen szerelmetesek a te hajlékaid oh seregeknek Ura! Az Urnak pitvariba való menetelnek kívánsága miatt elfogyatkozik az éu lelkem, az én szívem és testem kívánkoznak az élő erős Istenhez“! (Zsolt. 84, 2-3). A mely ótestamentomi vágyakozásra az uj testamentomból a mi Urunk Jézus Krisztus szava esendül visszhangul: „Aki engemet szeret, az én beszédemet megtartja, az én Atyám is szereti azt, és ahhoz megyünk és annál szállásolunk.“ (Ján. 14, 23.) Ezen szavai szerint tehát az Ur azokhoz, a kik Istenházában, közelebbről ez uj templomban is, — mint vendégei az ő asztalához járulnak, mindazokhoz be akar szállni, náluk akar szállásolni. Nemesak pedig a tiszteletére szentelt templomokban, hanem a családi hajlékokban és sziveikben is, hogy egykor feltárhassa előttük mennyei Atyja házának ajtait is, melyekben sok hajlékok vannak; hogy így minden igaz hívei, a mennyei Atyához mehessenek s örökre nála szállásolhassanak

Istenháza a templom, ez az uj diszes templom is, melyben az Úr szállásol, az Ur lakozik az ő szent igéjében, mely itt hirdettek. Az Isten igéje tünteti fel, hogy itt e szent helyen, az Urnak oltárán a szent vacsorában Isten legdrágább javai kináltnak nekünk szívünk — lelkünk erősítésére, vigasztalására. Ugy hogy az Ur asztalánál megerősödve, megvigasztalva boldogan valljuk a zsoltár íróval: „Szerelmetesek a te hajlékaid oh seregeknek Ura“! — De azt akarod oh Uram, hogy szent vacsorád áhitatos élvezete által oly hű gyemekeiddé váljunk, kik a te házáddá avatják családi hajlékaikat és sziveiket is.

A mint az uj házások az Ur nevében itt kötik meg szent frigyüket, hogy mint harmadik szövetségest magukkal vigyék az élet mezejére; mint az uj szülöttek a szent keresztségben itt lépnek az Ur híveinek sorába, hogy az Atya, Fiu és Szentlélek vezetése mellett kezdjék meg életpályájukat; ugy a bűnbánó is azért keresi a szent vacsora áhitatos élvezete által Isten kegyelmét, hogy itt Istennel kibókulva, magával vigye családi hajlékába is Isten ama békességét, melyet a világ a mint nem adhat, el sem is vehet. Hogy így mint a Publikanus a töredelmes bűnbánat után aláment az ő házához megigazittatva s ezentul Istenházává lett családi hajléka s vámszedő asztala is; ugy az Ur asztala drága javainak élvezete által lélekben megújult

ember is, nemesak itt Istenházában imádkozik buzgón s alázza meg magát Isten előtt, hanem gyakorolja ezt családi hajlékának magányos kamrájában is. Így az ember szíve és családi hajléka is Istenházává, az Ur szállásává avattatik, hogy majdan felnyiljanak előtte a földi pálya bevégeztével ama mennyei hajlék ajtai, hova örök lakozásra várja az Ur minden igaz híveit.

Keresztyén Testvéreim! Ti is azért jelentetek meg ez uj templom oltára előtt, hogy Istennel, embertársaitokkal megbékélve, s a szent vacsora élvezete által lelketek üdvét munkálva, nemesak e diszes uj templom legyen előttetek Istenháza; hanem azon szent elhatározások tette váltása által, melyekre ez uj templomban buzdultok, Istenházává avattassanak családi hajlékaitok és szíveitek is. Azon oda-adó szent munka pedig, melyet e gyülekezetben az Isten anyaszentegyháza érdekében végeztek, az általatok mutatott nemes példa azok előtt, — kik között titeket az Ur előljárókká tett, — legyen oly buzdító, hogy ez uj Istenházát mindenek szeressék és szentnek tartsák. De egyszersmind családi hajléka is, úgy gazdagnak mint szegénynek; szíve is, úgy nagynak mint kiesinynek Istenházává legyen itt a földön az emberek között s ti velük együtt majdan az örök üdvösség részesei lehessetek. Ámen!

Az ur szent vacsora kiosztása után Rózsa Sándor beledi lelkész áldotta meg Buti Lajos és Ormándi Erzsébet házasságát az alábbi beszéd kíséretében:

Esketési beszéd.

Keresztyén Testv. az Urban!

Szt. vallásunkból s édes jó szüleinktől is azt tanultuk, hogy Isten a szeretetnek atyja. Tőle várunk itt e bujdosás házában minden jót, s az elvett jókért neki mondunk hálás köszönetet.

A házasság is Istennek javunkra szolgáló intézménye. Ő maga mondá: „Nem jó az embernek egyedül lenni, szerzek neki segítséget, a ki mindenkor mellette legyen.“ De hogy a házasság a maga céljának megfelelhessen, hogy az ne teher, ne átok, ne siralom, hanem a megelégedésnek, a tiszta örömöknek kiapadhatatlan forrása legyen, kettőt kell a házasság szen-

télyébe belépő jegyeseknek magukkal hozniok: Egymásiránti kölcsönös szeretetet Isten iránti élő hitet.

A midőn szeretetről beszélek, elesüggesztő, szinte leverő az a szeretetlenség, mellyel az életben lépten nyomon találkozunk. Népek, nemzetek, melyek arra vannak hivatva, hogy mint egy atyának gyermekei egymásközt egyetértésben békeségben éljenek, s megértve a parancsot: egymás terheit hordozzátok s úgy töltsétek be a szeretet törvényét, egymást segítsék, — egymás ellen fegyverkeznek. Ismerősök, rokonok, testvérek, kiknek kebléből a nemesebb érzések kihaltak, mennyi nyugtalanságot szereznek egymásnak, s mennyire megkeserítik egymásnak különben is rövid életét. Szeretet nélkül nincs béke, nincs megelégedés, nincs boldogság. S ha szabad összehasonlítani az emberiséget egy nagy élő fával, akkor azt mondom: a fának gyökérzetét a szeretet jelképezi. Vágjátok le a fát gyökeréről, el fog az száradni; irsátok ki az emberi szivekből a szeretetet, az emberiség felett megkonditottátok a halál harangot. Önként következik az eddig elmondottakból, hogyha a társadalom minden ágazatában a szeretet adja az élet erőt, az élet kedvességét, nélkülözhetlen kelléke, életfeltétele ez a házasság életnek is. Sőt ha fokozni lehetne a szeretetet, azt mondanám, itt kell annak a legmagassabb mértékben meglennie. Fűvet, fát, virágot az anya föld termi, a házasságot a szivek meleg vonzalma, szeretete. Ez a termő talaj táplálja, fenntartja, virágoztatja egész a sűrű. A nagy Pál apostol ide vonatkozólag mondja oly szépen s igazán: „a szeretet soha el nem fogy.” Szerencsés, Istennek kedvelt embere az, ki ilyen boldog házasságot köthet! Künn az életben dülhat a vihar, de ide a boldog családi körbe nem hatolhat az be; künn ellenségeskedhetnek az emberek, itt minden szemből szeretet sugárzik felénk. Ha mindenki elhagyott, e kis kör csaknem mindent pótol, mindeddé lesz.

Nem áltatom azonban magamat azzal, hogy minden házasság a szeretet talajából fakad, sőt tudom, hogy vannak esetek, melyekben a házasságkötés csak eszköz önző célok: vagyon, rang, hírnév elérésére. De itt a házasság nem is egyéb ám, mint érdek szövetség, s mint ilyen nem is felel meg a maga feladatának. Az ilyen házasságot hasonlítom én a hamis

ékszerhez, mely az igazinak csak utáinzata, értéket nem képvisel.

Azért ma, midőn jó Istenünknek ezen szép új hajlékában Ti, mint az első esküvő pár megjelentetek, hogy magatokra az ő áldását kérjétek, mit köthetnék inkább szívetekre, lelketekre, mint ezt: hogy boldogok lehessetek, szeretet lakja szívetek.

De még egyet Fennebb azt mondom, hogy a szerenésés, boldog családi kör csaknem mindent pótol. Tegyük most hozzá; mindent mégse tehet meg. Ti most az új pálya kezdetén édes reménnyel néztek a jövő elé. Hiszitek, hogy azt a kis hajót, melybe most ketten beszálltok, enyhe, szelid fuvalmak segítik a révpart felé. De hogy mi vár rátok, azt nem sejtí, nem mondja senkisé. Ha örömötk lesz, jusson eszetekbe: pályánk virágaira a tápláló harmat onnét felülről száll alá. Ha bánat, szenvedés érne benneteket, melynél az emberi erő tehetetlen, kötözze be, gyógyítsa meg szívetek sebéét az élő, Istenbevetett az a hit: „az övéit el nem hagyja, ki mindnyájunk édesatyja.“ Így induljatok a házasi élet szent útjára egymás iránti kölcsönös szeretettel, Isten iránt élő hittel, hogy a ki összevezette szívetek érzéseit, kísérjen, legyen veletek áldásaival a jövőben is. Amen.

Ezután keresztelést végzett Farkas Elemér büki lelkész megkeresztelvén Mencs Imre kúfaludi újszülöttet.

Keresztelési beszéd.

Jóságos Istenünk Hozzád száll fohásunk,
Midőn e gyermekkel oltárodnál állunk,
Néked adjuk által, hogy öröm és bűba
Te legyél vezéred, őriző pásztora:
Oh ne vond meg tőle soha segedelmed,
Terjeszd ki felette védő s áldó kezéd!

Amen.

Kedves Keresztszülők!

Mint az évszázados tölgyet körül ölelő repkény ágni és levelei egybefonódnak, úgy kapcsolódik be virágszálként a díszes templomát magasztos rendeltetésének átadó nagy család,

e gyülekezet örömnüpeének koszorujába azon család öröme, melynek zsenge remény bimbóját, ez ártatlan kisedet a végből hoztátok ide, hogy őt az üdvözítő Jézus által szerzett szent keresztség által a ker. anyaszentegyház tagjai sorába ünnepélyesen felvegyük.

Virág kehelyben rezgő, ragyogó harmat-gyöngyöt, vad zivatar tova vonulta után setét felhők ivén megjelenő békehirdető szivárványt, az éjszaka ijesztő rémei felett diadalmaskodó kelő napot kellene rajzolnom, hogy híven fessek azt az örömet, azt a boldogságot, mely e kised szerencsés megszületése alkalmából a szülői, keresztszülői s rokoni szíveket eltölti.

Oh és érthető az öröm, indokolt a boldogság, mert hiszen mi szülők életünk legdrágább kincseit, Istenünk legnagyobb áldásait gyermekeinkben bírjuk. Ártatlan szemeikből látjuk a menyországot magunk felé mosolyogni. Ők lesznek, ha felnőnek az élet harezán leghivebb támaszaikat. Felőlük reméljük azt, hogy ha a mi élet napunk leáldozni készül és nem hint többé meleg sugárokat ösvényünkre, az ő szeretetük aranyozza be sírfelé vezető utunkat. Ők öntözik majd meg hálás kegyeletük hulló könnyeivel sírhalmainkat s teszik könnyüvé porladó tetemeink felett a siri rögöket.

Ők lesznek majd, ha mi már nem leszünk, a családnak, egyháznak, hazának erős fentartó oszlopai. Minden mi drága s szent előttünk: nevünk, emlékünkbennük és általuk él tovább.

Ez az oka annak, hogy őket szíveink legmelegebb szeretetével öleljük körül, hogy mindent megteszünk avégből, hogy földi boldogságukat s égi üdvösségüket biztosítsuk.

Ámde midőn szívünk szeretetével öleljük őket körül, midőn az a hő óhajlás tölti el kebleinket, hogy az az ösvény, mely ott kezdődik az ő bölcsőjüknél, az öröm és boldogság utja legyen s annak végén az üdvösség koronája várjon reájuk, ekkor érezzük mi emberi gyengeségünket, tehetetlenségünket s semmi voltunkat a legteljesebb mértékben.

Hiszen mi, ha mindent megteszünk is érettük, akkor sem eszközölhetjük ki azt, hogy tiszta erkölcs, isteni félelem, kegyesség ókositse szíveik kertjét s meg ne szeplősitse soha kebleiket, az Isten lelkének templomát, elvetemültség, véték és bün.

Hiszen mi, ha minden áldozatot meghozunk is érettük,

még sem biztosíthatjuk azt, hogy csak öröm, boldogság, szerenese legyen az ő osztályrészük s könnyet ne fakasszon szemekben a fájdalom, össze ne törje sziveiket a szerenestlenség s a szenvedések töviseiből ne fonjon koszorút homlokaik köré soha az élet.

Hiszen mi, ha életünket kínáljuk is oda érettük váltságdíjúl a halálnak, még akkor sem bírhatjuk arra az enyészet angyalát, hogy már a ringó böleséből el ne szólítsa őket, hogy ágyat ne vessen számukra a koporsóban élethivatásuk betöltése előtt.

S épen ezen mi emberi gyengeségünknek, tehetetlenségünknek s semmivoltunknak érzete hív fel bennünket arra, hogy a mit mi nem adhatunk nekik, azt keressük számukra annál a nagy Istennél, a kitől „alá száll minden jó adomány és tökéletes ajándék,” a kinek kezében van mind a segítség, mind a megveretés, a ki ura az élet és a halálnak s a ki kárhozatra vethet és üdvösségre vezethet bennünket.

Oh jer, midőn ez ártatlan kisededet ép a végből hoztátok ide, hogy őt a Krisztus által szerzett szent keresztség által a nagy Isten védő s áldó karjaiba letegyük, hogy őt a Krisztus megváltói érdemével az üdvösségre s örök-életre elpecsételjük, hogy az Istennek áldó szelleme lebegjen felettünk e szent cselekmény elvégzésekor, hogy Ő áldja meg e gyermeket s legyen benne megáldva: család, egyház és haza, erre nézve kérjük ki a nagy Isten áldását ilyen képen imádkozunk.

Végül a szokásos egyházkelési szertartást végezte el Berecz Gábor nemeskéri lelkészárs.

Egyházkelési beszéd.

„Az Úr áldja meg a te bejöveteledet és kimeneteledet.”
Amen.

Keresztény Testvérem az Urban! Mély hálával eltelve állsz itt az Urnak szent oltára előtt egyházkelésed alkalmával, hogy hálát adj az Istennek segedelméért, oltalmáért, mellyel veled volt abban a nehéz harcban, amelyben az édesanyának ugyyszólván a halállal kell harcot vívni azért az új életért, kised gyermeke életéért,

Az Ur téged megsegített ezen nehéz órában, szerencsés szüléssel áldott meg, visszaadta erődet, egészségedet s gyermekedet a szent keresztséggel felvette a Krisztus egyházának tagjai közé.

Mindezen nagy jóvoltáért méltán hangzik fel tehát ma ajkadról a hálafohász: „Áldjad én lelkem az Urat és el ne felejtkezzél semmi jótéteményeiről!”

Ámde a hálaadáson kívül egyszersmind tégy magadba szállva és édesanyai hivatásodhoz képest, erős fogadást is arra, hogy újszülött kised gyermekedet, akivel az Isten megáldott, a keresztény vallás igazságaiban, a jámbor, erényes, munkás, istenfélő ker. életben fogod felnevelni és minden erődből azon lesz, hogy belőle a családnak, az egyháznak és a magyar hazának hasznos tagot nevelj. Áldja meg a mindenható szent Isten ezen édesanyai fogadásodat mindvégig segedelemmel és sikerrel; áldja meg az Ég Ura újszülött kised gyermekedet, hogy az is gyarapodjék, mint a gyermek Jézus gyarapodott, testben-lélekben, Isten és emberek előtt való kedvességben.

Amen.

Az isteni tiszteltetés s a templomavatási ünnepély ezután buzgó közénekkel véget érven, mélt. és főt. püspök ur és dr. Ajkay Béla felügyelő ur elnöklete alatt rövid diszgyűlést tartott a gyülekezet, mely elhalárolta, hogy jegyzőkönyvileg is megörökíli e nagy napnak emlékét, az ünnepély lefolyását az elhangzott ünnepi és szertartási beszédeket és az adakozók névsorát s mindezt egy külön emlékfüzetben is kiadja. Ez után a sokaság örömmel, hálával és vallásos érzelmekkel eltelve elhagyta a szent hivatásának átadott templomot.

Az ünnepély végeztével küldöttségeket fogadott a lelkészlakon mélt. és főt. püspök ur. Megjelentek előtte Molnár János apát és dr. Nitsch Árpád pápai kamarás, m. kereszturi plébános, a kapuvári és csornai járás, a politikai község, az egyház község, a gyülekezeti tanítók és a gyülekezeti öt nőegylet küldöttségei kifejezven tiszteltetésüket, szeretetüket és köszönetüket a főpásztor előtt. Majd délután fél 2 órakor 70 terítékű bankett volt a földiszíftt iskola teremben. Az első pohárköszöntőt püspök ur mondotta a király ő felségére, ezután dr. Ajkay Béla a püspök urra. László Miklós

az örömben osztozó vendégekre, Bakó János Farkas Mihály esperesre stb.

Főt. püspök ur legnagyobb sajnálatunkra fél 3 órakor kénytelen volt elutazni, utána nemsokára utra keltek vidéki vendégeink is magukkal vivén a nagy nap kellemes emlékeit.

Az egyházközség főt. és mélt. Gyurátz Ferenc püspök urnak a templom felszenteléséért, Nagyf. Payr Sándor theol. akad. tanár urnak az ünnepi beszéd megtartásáért, Nagyf. Farkas Mihály esperes urnak és az egyh. megyei lelkész urnak az egyes funkciók elvégzéséért, Kirchner Elek győri karnagy urnak az új orgona szakértő felülvizsgálásáért, a mihályi gyülekezeti énekkarnak közreműködéséért, ugyszintén összes vendégeinek szives megjelenésükért hálás köszönetét nyilvánítja.

Az összegyülekezet előjárósága.

Lelkész: László Miklós.

Felügyelő: Dr. Ajkay Béla egyházmegyei felügyelő.

Főgondnok: Kiss Ferenc zsebeházi, majd 1912. július 1-én történt elhalálása óta Bakó János mihályi föld-birtokos.

Főpénztáros: Németh László vadosfai, ki 25 évi hivataloskodása után lemondván, helyébe Rátz György vadosfai birtokos választatott.

Tanítók: Horváth János vadosfai, összegyülekezeti kántor és jegyző

Takáts József mihályi,

Bakody Imre kistaludi,

Kiss Lajos magyarkereszturi,

Farkas György zsebeházi,

Czirák György potyondi,

Németh István gyórói.

A templomépítési helyi bizottság: elnöke a lelkész és felügyelő, jegyzője Horváth János. Tagjai: Németh László, Nagy Sándor gondnok, Rosta János, Rosta László, Rácz György, Buthi János, Zsiray László, Csathó Ádám és Főrhéncz Sándor vadosfai lakosok.

A templomépítési nagybizottság: Elnöke a lelkész és felügyelő, jegyzője Horváth János tanító. Tagjai Vadosfáról a helyi bizottság tagjai. Mihályiból: Takáts József tanító, Kovács Gyula és Bálint Kálmán gondnokok, Bakó János (később mint főgondnok) Baboss György, Marics István, Tömböly Samu, Bálint János. Kisfaludról: Bakody Imre tanító, Balog István és Ódor László gondnokok, Balogh Lajos, Gaes Pál, Balogh László idb., Ódor István, Németh Mihály. Magyarkeresztúrról: Kiss Lajos tanító, Bognár Mihály és Böjtös Pál gondnokok, Kovács Sándor (1912. óta mint gondnok) Tóth Ferenc, Szabó László, Szánthó János, Surányi János, Tóth János (1912. óta mint másod gondnok) Zsebeházáról: Farkas György tanító, Kiss Ferenc főgondnok, Gerencsér István gondnok. Kovácsies Mihály, Nagy Pál, Potyondy Lajos. Potyondról: Czirák György tanító, Rosta Sándor gondnok, Böröczky Dániel, Halász János, Rosta Sándor. Győróból: Németh István tanító, Kovács Gyula gondnok, Varga Sándor, Kovács József. Kapuvárról: Mesterházy Gyula gondnok és Mesterházy Zsigmond.

Egyházfi: Szarka Samu.

Az üsszgyülekezet lélekszáma: 2606.

Az adakozók névsora.

I. Templomra.

N é v	K	N é v	K
Kapuvári fiókegyház	1000	Jakab Sándor Beled	20
Németh István és neje Kisfalud	100	Tóth Márton Kisfalud	20
Róth Loránd Budapest	100	Plechl Gyula Mihályi	10
		Összesen	1250

II. Harmadik harangra.

Báró Berg Miksa és neje	500	Payr Gusztáv Csorna	25
Dr. Ajkay Béla és neje Répcelak	300	Kiss Samu Nagybarát- falu	20
			845

Vadosfáról:

Németh László és neje Balogh Julianna	100	Rosta Sándorné	25
Buti János és neje Ha- lász Julianna	100	Csató Adám és családja	25
Rosta János és n. Gece- nyi Eszter és gyermek.	100	Rác György, Rác Sán- dor és családja	25
Nagy Sándor és neje Il- lés Eszter és fiuk	100	özv. Horváth Istvánné, Horváth János	25
Komlyáthy László és n.	80	Szalay Mihály	20
Zsiray László, Zsiray Dénes és neje	50	özv. Nagy Izidorné, Nagy József	20
Dobrády Adám és csal.	50	Varga Zsuzsanna	20
Németh Adám, Németh Lajos és családja	50	Kovács Mihály és család.	20
Özv. Horváth Ferencné, Horváth Pál és családja	50	Kovács Ferenc	20
Kiss József és családja	40	Kovács Lajos ifju	20
Rosta László és családja	40	Kálmán József és család.	20
László Miklós és neje	30	Dobrády József	20
özv. Horváth Gyuláné, Horváth Zoltán	50	Dobrády Mihály	20
Csató László és családja	30	Dobrády Erzsike	20
		Dobrády Eszter	20
		Dobrády Juliska	20
		Szabó Sándor csizm. cs.	16
		özv. Tompos Péterné és gyermekai	15

N é v	K	N é v	K
Tóth Mihály és családja	14	Szarka János	5
Németh Lajos takács	10	Horváth József r. k.	5
özv. Pleierné Szarka		Csuka Lidia	5
Zsófia	10	Rác József	4
Szabó Ferencné és gyermekei	10	Pór Sándor	4
Kovács Bálint	10	Tóth Sándor	4
Förhécz Sándor idb.	10	Csíte Eszter	4
Szakács János és család.	10	Rác Samu	4
Németh József	10	Horváth Mihály	4
Németh Pál	10	Szabó Sándor	3
Németh Károly és neje	10	Szarka Samu és családja	3
Buti Sándor és Lidia	10	Szágly Sándor	3
Csuka Jozsef	10	özv. Varga Jánosné	3
Csuka László	10	Csató Pál	3
Székely Sándor, Eszter és Juliska	9	Csuka Eszter	3
Pénzes István és neje	7	Molnár Lajos (esizm)	2
Rác Lajos	6	Zsiray Sándor	2
Varga Sándor és neje	6	Molnár Pál	2
Nagy Jánosné	6	özv. Szágly Sándorné	2
Csuka Lajos	6	Tóth Antal	2
Kiss József, s. lelkész	5	Gál József	2
Csató János és családja	5	Rác Lajos	2
Csató István és családja	5	Szarka Juli	2
Németh Samu és család.	5	Béres Ida	1
Gecsényi Ferdinand	5	Pap Jánosné	1
Csíte Sándor	5	Pokorny Tamás r. k.	1
Rác János	5		
		Összesen	1526

III. Orgonára.

Nagy Károly Vadosfa 20 K

1. Zsebeházáról:

Ev. Nőegylet	50	Kovácsics Antal és neje	
Kiss Ferenc és neje Kovácsics Eszter	100	Tüskés Ilka	30
Noszlopy Sándor és csal.	40	özv. Kovácsics Antalné	30
Nagy Pál és családja	30	Kovácsics József és neje	
Potyondy Lajos és csal.	30	Takács Karolin	30
		Kovácsics Mihály és cs.	20

N é v	K	N é v	K
Farkas György és neje Szórády Julianna	20	Nagy Mihályné és Eszter	3
Kovácsics Lajos és neje	20	Kovácsics Ferenc és csal.	3
Tatay Sándor	20	Tálos Dénes	3
Németh Adám és család.	15	Tóth Mihály	2
Kovácsics Pál	15	Kovácsics Jánosné	2
Szalay Pál és családja	10	Sárdi József	2
őzv. Kovácsics Sándorné	10	Nagy Dénes és neje	2
Bors Lajosné és család.	10	Potyondi Sándor	2
Nagy László	10	Székely Lajos	2
Tüskés Mihály	10	Nagy Lajos	2
Tüskés Erzsi	10	ifj. Jakab János	2
Lázi István	5	Hegedüs János	1
Kovács László	5	Szarka József	1
Szalay Sándor és család	5	Király József	1
Szórády István	5	Horváth Lajos	1
László János és család.	5	Nagy Dénes	1
Benók Erzsébet	5	Buti András	1
Gerenesér István és neje	5	Nagy János	1
Kovácsics Ilka	5	Hegedüs Lajos	1
Gacs Lajos és neje	4	Tatay József	1
Jókuti Gyula	4	ifj. Potyondy Sándor	1
Jakab János és családja	4	Nagy József	1
Hegedüs Sándor és Lidia	3	Nagy Sándor	1
Kovácsics János	3	Varga István	1
Káldy István	3	Sztrókay László	1
		Összesen	575

2. Mihályiból.

Bakó János és neje	200	Lukácsi Erzsébet	30
Babos György	100	Takács József és neje	
Tompos Ferenc és neje	100	Németh Ilona	20
Mihályi nőegylet	80	ifj. Horváth József és neje Pintér Teréz	20
Döry Miklósné (róm k.)	50	Sandi Gyula és családja	20
Zsiray Miklós és Dénes	50	Bálint Gyula	20
Marics László és családja	40	Kovács Gyula és neje	
Marics István és neje	40	Pintér Eszter	20
Viola Béla	30	Bálint János és neje	
id. Pintér József	30	Török Anna	20
Kovács József és neje			

N é v	K	N é v	K
Pintér János és neje	16	Kiss József	5
ifj. Pintér József és neje		Németh Dénes	5
Kováts Etelka	15	Németh Sándor	5
Kovács István és család.	15	ifj. Kovács János	5
Bálint Kálmán és család.	15	idb. Kovács János	5
Maries Lajos és neje		Maries Mihály	5
Pintér Karolin	15	Kovács Lászlóné és	
Maries Dénesné	15	családja	5
Kreuz Károly	10	Kovács Sándor	5
Lendvay József (r. k.)	10	Zsiray Eszter	5
Kovács József és család.	10	Király József	5
ifj. Babos János	10	Kovács István (kőmives)	5
özv. Gömbös Jánosné	10	Pap József és neje	
Rosta István és családja	10	Maries Julia	5
Pintér Dénes és neje		Kovács István (csarnoki)	5
Tóth Karolin	10	Szücs Sándor és családja	5
Borbély János és neje		Világos István	5
Kovács Rozália	10	Gönye Miklós és család.	5
Maries Péter	10	Zsiray Lajos és családja	5
Rosta Bálint	10	Világos Gyula	5
Viola Gyula	10	Kovács Mózesné szül.	
Balogh János és neje	10	Kovács Julla Bpest	5
özv. Bognár Józsefné és		Kisfaludy Károly (r. k.)	5
családja	10	Hajós György (r. kath.)	4
Mülleitner János és csal.	10	Dr. Schwarcz Lajos (izr)	4
Borbély József és csal.	10	Bognár Vica	4
Kovács Dénes és neje		Major Ferenc	4
Pintér Julia	10	Gyarmathy Samu	4
Gönye József és neje	10	Illés Mihályés családja	4
Maries Gyula és neje	10	Gönye Sándor	4
Szabó Lászlóné (Jánosfa)	10	ifj. Garab László	4
Halász József	10	Bálint Iлона és Eszter	4
Bálint Lajos és családja	8	Zsiray Istvánné	4
Plechl Gyula	8	Gacs Jánosné	4
Balogh István és leánya		Kovács Sándor	4
Erzsébet	7	Zsiray Józsefné	4
Bognár Gyula	6	Plechl József	4
Potyondi Lajos és neje	6	Czirák Dénes	4
Bálint Ferencné és csal.	6	Nagy Katalin	4
Rosinger Károly (izr.)	5	Nagy Sándor	3
Maries János	5	Nagy József (kádár)	3

N é v	K	N é v	K	f
Gönye István	3	Varga Lajos	2	
Pap József	3	özv. Varga I. né	2	
Simon Ferenc és család.	3	Szűcs József	2	
Löwinger Jakab (izr.)	2	özv. Sandy Józsefné	2	
özv. Putz Zsigmondné r.k.	2	Garab Samu	2	
Schranz Imre (r. k.)	2	Sandy János	2	
Schranz Imréné (r. k.)	2	Fülöp Lajos	2	
Lendvay Árpád (r. k.)	2	özv. id. Sandy Gyuláné	2	
Kudlicska Mátyás (r. k.)	2	Németh Sándor (cipész)	1	
Waniss N. (r. k.)	2	Zsiray István	1	
Garab Béla	2	özv. Molnár Sándorné	1	
Pap Istvánné	2	Illés Margit	1	
özv. Kovács Istvánné	2	özv. Gönye Sándorné	1	
Lukács Lászlóné	2	öreg. Horváth József	1	
Kovács Márton Sopron	2	Illés Sándor	1	
Büki Sándor	2	Finkenezeller Vincéné	1	
özv. Kovács Mártonné	2	Marics László	1	
Zsiray Kálmán	2	idb. Daniel János (r. k.)	1	
Pap János	2	Polgár Lina	1	
Garab Sándor	2	Horváth László	1	
Garab László	2	Kovács Mihályné	1	
Szalay Julianna	2	Gacs János (közi)	1	
özv. Nagy Lászlóné	2	Gönye János	1	
Bálint Sándorné	2	Baranyai Istvánné	1	
Zsiray Mihály	2	Tóth János	1	
Zsiray Sándor	2	Szalóky Dánielné	1	
Bálint Jánosné	2	Varga Lajos	1	
Zámbó Gyula	2	Bognár Dániel	1	
Gönye Mihály	2	Nagy László	1	
Nagy János	2	Nagy József	1	
Sandy László	2	Ódor József	1	
Kovács Sándor (kőmives)	2	Kiss István (r. k.)	—	80
Pap István	2	Gönye Sándor	—	40
Pap József	2			
		Összesen	1403	20

3. Kisfaludról.

Ajkay Sándor	200	Pfandl János és családja	50
Kisfaludi Nőegylet	50	Velancsics Mihály	
Németh István és neje	50	és neje (r. k.)	50

N é v	K	N é v	K
Gacs Pál	21	Balogh János	8
Király János (körjegyző Bogyoszló)	20	Kovács Antal és családja	7
Király Gizella	20	Balogh Lajos és neje	6
Ódor István	20	Pirka Ferencné	6
Németh László leánya Krisztina	20	Pap Sándor	5
Pirka Mihály és neje	20	Varga József és családja	5
Balog István (cserepes)	20	Király László és neje	5
Gacs Ferenc	20	ifj. Gömböcz József	5
Major Ferenc és neje	20	Buza István	5
ifj. Balogh Lajos és neje	20	Király Zsigmond	5
Németh József és neje	20	Óri Zsigmond	5
Major László	20	Király Gyula	5
Németh László	20	Szalay László	5
Erős Ferenc	20	Gacs Rozi	5
Balog Antal	20	Gacs György	5
özv. Balog Istvánné és családja	20	Pék Istvánné	5
Rosta István és neje	15	Balogh Zsigmondné	5
Balogh László	10	Ódor Istvánné, Kiss Karolin gyermek. eml.	5
Dr. Tóth Gyula Budapest	10	Gömböcz József (őr)	5
Tóth Margith	10	Nagy József	5
Horváth Elek és neje	10	Szücs László	5
Király Ida	10	Ódor László	5
Mühleitner Károly és n.	10	Ódor Laura	5
Pap Ferenc és családja	10	Ódor Géza	5
Király István és neje	10	Bödecs József	5
Németh Mihály (őr)	10	Balogh György és neje	4
Tóth Márton	10	Bognár Lajos és neje	4
ídb. Király László és n.	10	Balogh János (asztalos)	4
özv. Varga Józsefné és családja	10	Pap Sándor	4
Balog István (parti)	10	Szücs József és családja	3
Balog József	10	Gömböcz Sándor	3
Bakody Imre és neje	10	Pap József	3
özv. Szakács Lajosné és családja	10	Pap János	3
Németh Mihály és neje	8	Goldschmied Gyula (izr)	3
Ódor Zsigmond	8	Decsics János	2
Ódor Mihály	8	Nagy János és családja	2
		Varga István	2
		Zsámboki Károly és n.	2
		Dömötöri Zsigmond	2
		Szücs István	2

N é v	K	N é v	K
Pap Lajos	2	Király László (asztalos)	1
Lakos Bónáné	2	Király Józsefné	1
Szűcs János	2	Németh József (ács)	1
Dömötöri László	2	Balogh József	1
Balogh József (kovács)	2	Kis Péter	1
Pirka Jánosné	2	Dömötöri János	1
Zsiray József	2	Gacs László	1
Zsiray Mihály	2	Zsiray István	1
Varga Lajos	2	Király József	1
Király Mihály	1	Kő Mihályné	1
Pap Dénes	1	Balogh János	1
Fülöp József	1	Albertné Varga Eszter	1
Németh József	1	Mühleitner Gyula	1
Szalay Ferenc	1	Nagy Sándor	1
Bödecs Adám	1	Kis László	1
Óri János	1		
Balogh Sándor	1	Összesen	1129

4. Magyarkereszturról.

M.kereszturi ev. nőegylet	50	Káldy István	10
Szabó László és neje	50	özv. Hajnal Károlyné	10
Bognár Mihály	50	Németh Imréné	10
Sziklay Leona	25	Lukács Mihályné	10
Kovács Sándor és neje	20	Toth János	5
Tóth Ferenc és neje	20	Káldy Imre	5
Egy volt egyháztág	20	Tóth Sándor	5
Szántó János	15	Tóth Sándorné szül.	
Mészáros László	15	Kersey Karolin	5
Kiss Lajos és neje	10	Tóth Malvin	5
Szabó Pál	10	Németh Jenő	5
Nagy Kálmán	10	Tömböly Sámuel	5
Szánthó Ferenc	10	Tóth Antalné	5
özv. Tóth Sándorné	10	Csató István	5
Németh János és neje	10	Gervein János (r. k.)	5
Németh Ferenc	10	Tóth Mihály	5
Németh Ferencné	10	Németh József	5
Takács József és neje	10	Tar István	5
Kovács Samu és csal.	10	idb. Káldy Mihály	4

N é v	K	N é v	K f
ifj. Káldi Mihály	4	Tar Dezső	1
özv. Kovácsics Istvánné	4	Molnár Gyuláné	1
Györig Mihály	4	Tóth Zsuzsa	1
Németh Mihály	4	Tóth István	1
Káldy József	4	Gacs Zsuzsánna	1
Sztrokay József	4	Karácsony Ferenc	1
Karácsony Sándor	4	Móricz Sándor	1
Tálos József	4	Németh Sándor	1
Káldy Sándor	3	Németh Ilona	1
Finta János	3	Németh Lidia	1
Varga János	3	Tóth Pál	1
Nagy Sándor	3	Kádi László	1
Tóth József	3	Böröczky István	1
Horváth Antal	3	Garab József	1
özv. Bödecs Mihályné	2	Kovács Antal	1
Pődör Imre	2	Buti Ferenc	1
Kersey János	2	Mészáros Pálné	1
Varga György	2	Kovács Lászlóné	1
Varga József	2	Tóth József (lak.)	1
Tóth Bálint	2	Tóth Ferenc (lakó)	1
Tóth Bálintné	2	Kády Mihály (napsz.)	1
Böröczky Anna	2	Garab Sándor	1
Gacs Mihály	2	Kády Lajos	1
Tóth Józsefné	2	özv. Balogh Lajosné	1
id. Tóth István	2	Kovács Lajos	1
Major János	2	Horváth János	1
Major Ferenc	2	Sztrokay Gábor	1
Illés Ferencné	2	Sztrokay Lajos	1
Németh Ferenc	2	Buthi Ferencné	1
Mészáros Sándor	2	Gacs János	40
idb. Major Sándor	2	Surányi József	30
Gáncs Ferenc	2	Tóth Mihályné	20
Mészáros János	1		
Tar Pálné	1		
Jánosa István	1	Összesen	592 90

5. Potyondról.

Pócza Ferenc és neje		Kiss Mária	50
Halász Anna	100	Czirák György és neje	
Ponyondi ev. Nőegylet	50	Halász Lidia	24
Halász István és neje		Rosta Sándor és csal.	10

N é v	K	N é v	K
Rosta Ferenc és neje	10	Rosta Géza	2
Kiss István	10	Lukácsy Pál	2
Kiss János utódai	10	Bors Gábor és neje	2
Mátis János és neje	10	Kiss Sándor és neje	2
Kiss Ferencné és csal.	10	Böröczky János és neje	2
Kiss László és neje	10	Bognár Imréné	2
Talabér Sándor és neje	10	Molnár Dénes és neje	2
Böröczky Dániel	10	Potyondy Antal és neje	2
Halász János és neje	10	Fodor Istvánné és csal.	2
Kiss Lajos és neje Ha-		Kiss Gábor és neje	2
lász Eszter	10	Lukácsy Gábor és neje	2
Kovács Gábor és neje	7	Rosta László és neje	2
Rosta Bálint és családja	6	Fülöp Samu és neje	2
Mátis Sándorné	5	Szalay Gábor és csal	2
Horváth Józsefné	5	Szabó Mihály és neje	1
Böröczky Zsuzsánna	5	Rosta Antal	1
Rosta Samu és neje	5	Novák János és neje	1
Szalay Zsigmond és neje	5	özv. Bors Pálné és csal.	1
Rosta Gábor és neje	5	Márcis János és neje	1
özv Rosta Bálintné	4	Tompos Ferenc és neje	1
Böröczky József és neje	4	Bors Bálintné	1
Bakody Ferenc és neje	4	Takács János és neje	1
Takács Pál és neje	4	Bognár Istvánné	1
Bakody Lajos és neje	3	özv. Rosta Pálné	1
Nagy Bálint	3	Horváth Imre és neje	1
Bors János és neje	3		
Talabér Lajos és neje	3	Összesen	444

6. Gyóróból.

Kovács Gyula és neje		Kovács György és neje	5
Gosztola Lidia	20	Kovács Béla	5
Varga György és fiai	20	Kovács László és neje	5
Németh István	10	Nagy Józsefné	4
Fülöp Eva	10	ifj. Németh László	2
Németh János és neje	5	Németh Sándor	2
Kovács Dávid	5	Lukács János és neje	1
özv. Kovács Jánosné	5	Bálint Sándor	1
Kovács István és neje	5		
Kovács Lajos és neje	5	Összesen	110

Az ünnepi közgyűlésen püspök ur felhívására „**templomszentelési alapra**” adakoztak a következők:

N é v	K	N é v	K
Dr. Mesterházy Ernő		Kovács Mihály és neje	
Nagygeresd	50	Farád	22
idb és ifj. Nagy Jenő		Király János Bogyozzló	20
Kapuvár	30	Varga József Vadosfa	10
N. N. Kapuvár	20	ifj Förhéntz Sándor Hé-	
Mesterházy Gyula Ka-		vizgyörk	10
puvár	20	Németh Ferencné	
Mesterházy Zsigmond		Sopron	6
Kapuvár	20	Rátz Lajos festő Ruszt	5
Krenner Elek Veszvény	20	Németh Lajos takács	
Mészáros László és esa-		Vadosfa	5
ládja Sömjén	20	Bálint László Sopron	5
Sági Jánosné Bogyozzló	20	Süle Ferencné Székely	
Varga Zsuzsánna		Zsuzsánna M. Genes	5
Vadosfa	20	N. N. Kapuvár	4
		Összesen	312

Pénzadományokból tehát befolyt összesen: **8297 K. 10 f.**

A buzgóság és áldozatkészség azonban nemcsak pénzbeli adományokban nyilvánult. A hívek a legnagyobb örömmel járultak ajándékaikkal az új templom felkészítéséhez és felszereléséhez. Így Németh László gyűlek. főpénztáros és neje Balogh Juliska egy 24 karu esillárt és hozzá 100 szál diszgyertyát ajándékozott 270 K. értékben. Bakó János gyűl. főgondnok négy oltári gyertyatartót ezüstöztetett és a régi esillárokat javíttatta 112 K. összegért. A mihályi-i nőegylet díszes oltári feszületet, a kisaludi nőegylet két szép oltári gyertyatartót ajándékozott 120—120 K. értékben. Kisaludi Németh Istvánné oltárterítőt ajándékozott, mely 56 koronába, mihályi-i özv. Gömbös Jánosné Bálint Eszter szószékterítőt, mely 23 K.-ba került. Steiner József és családja oltári szönyegre 50 K.-át ajándékozott. Rosta Lina, Ilonka, Lidi és Irma vadosfai hajadonok egy értékes ke-

holyteritőt, ifj. Förhéntz Sándor és Eszter oltári diszbibliát adományozott. Kisfaludi Németh Lajos esztergályos két perselynyelet készített 16 K., Zámbó Gyula mihályi-i esztergályos az oltárra csillagokat készített 5 K. értékben.

A fogattal rendelkező hívek összehordtak 320.000 drb. téglát, 20.000 zsindelet és a tetőzet faanyagát 3500 kor. fuvarértékben, a gyalogosok pedig összerakták az anyagot mintegy 300 K. napszámértékben. Miután ezen összegeket a vállalkozó megtéríti a gyülekezetnek, szintén pénzadománynak tekinthetők.

* * *

A jó Isten tegye áldottá a gyülekezet jövődjét, tegye áldottá nemes főrekvéseit, engedje, hogy az új templom di-csősége még nagyobb legyen, mint volt a régié!

